NOVE ZAGREBAČKE ŽUPE

UREDILO I IZDALO
UREDNIŠTVO
»KATOLIČKOG LISTA«

ZAGREB 1939

TISAK NADBISKUPSKE TISKARE U ZAGREBU

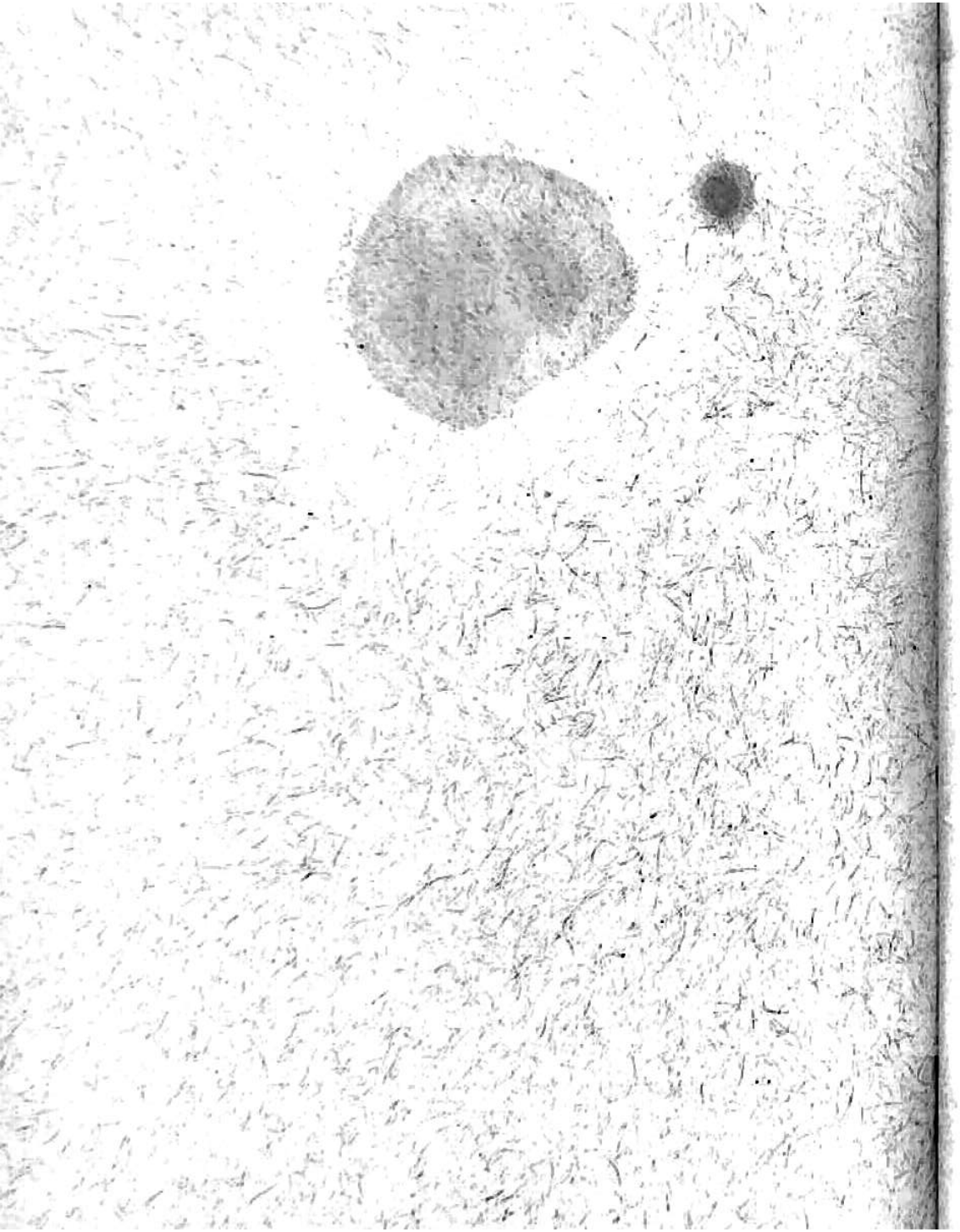

NOVE ZAGREBAČKE ŽUPE

UREDILO I IZDALO
UREDNIŠTVO
»KATOLIČKOG LISTA«

ZAGREB 1939

TISAK NADBISKUPSKE TISKARE U ZAGREBU

Preuzvišenom Gospodinu

Dru Alojziju Stepincu

hrvatskom metropolitu i nadbiskupu zagrebačkom

Osnivaču novih zagrebačkih župa

posvećuje

Uredništvo »Katoličkog Lista«

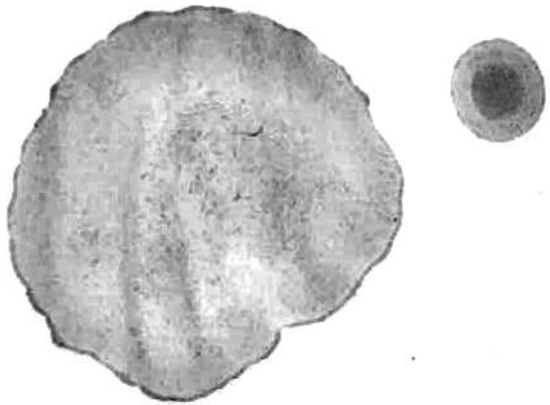

PREDGOVOR

Osnivanje 7 novih župa u središtu prostrane zagrebačke nadbiskupije, glavnom gradu Zagrebu, jedinstven je događaj u dugoj njezinoj povijesti. Kroz čitavih posljednjih 100 godina ona se je povećala ukupno za 10 župa. U kratko vrijeme od nekoliko godina dobila je sada u samom Zagrebu 7 novih župa. Bilo je već s historijskoga gledišta potrebno, da se rad na osnivanju 7 novih zagrebačkih župa zabilježi kao značajni dokumenat crkvenoga života u hrvatskom narodu u vrijeme, koje je obilježeno tolikim dubokim i svestranim promjenama na svim područjima života. Stoga je uredništvo »Katoličkoga Lista« zamolilo župnike novih zagrebačkih župa, da na stranicama najstarijega hrvatskoga katoličkoga tjednika prikažu tok radova oko osnivanja pojedinih župa, njihov socijalni sastav, rad na pastorizaciji u društvima, poteškoće i nerješene probleme, kao što i postignute uspjehe. Oni su se spremno odazvali i tako omogućili izdanje ove knjižice.

Neka ona bude dokaz složnoga, požrtvovnoga rada hrvatskoga klera i vjernoga naroda oko ostvarenja najviših dobara.

Uredništvo »Katoličkoga Lista«

OSNIVANJE NOVIH ŽUPA U ZAGREBU.

Stranac, koji bi došao u Zagreb prije sto godina, mogao bi reći, što je sv. Pavao kazao Atenjanima: »Po svemu vidim da ste vrlo pobožni«, jer bi na svakih dvijesto koraka naišao na crkvu ili kapelu. To je bio stari Zagreb sa 10.000 stanovnika. No već početkom dvadesetoga vijeka grad je toliko porastao brojem žiteljstva, da su veliki novi predjeli grada ostali bez crkvi, a i stari župni uredi sv. Marka i sv. Petra sve teže su svladavali samo administrativni dio svoje službe. Grad je brojio oko 80.000 žitelja, a od tih su tri četvrtine potpadale u župu sv. Marka i sv. Petra. Na teritoriju župe sv. Marije i sv. Ivana nije se grad toliko širio, a drugih župa nije bilo. Za vrijeme rata 15. IV. 1915. otvorena je župa sv. Blaža, nakon mnogih i višegodišnjih priprava. Grad je time dobio na zapadnom dijelu divnu građevinu i vjernici svoj religiozni centar. Krajem rata i prvih godina iza prevrata nastala je u Zagrebu velika stanbena kriza. Stotine i tisuće obitelji stanovalo je u bivšim vojničkim barakama i u željezničkim vagonima. Naskoro se usljed toga razvila tolika građevna djelatnost, da su kuće i kućice nicale preko noći, a za mjesec dva evo ti i novih ulica. Ova žurba u gradnji potrajala je u velikom opsegu sve

do posljednje gospodarske i novčane krize. Sada se grad širi mnogo laganijim tempom, a posljednje je godine, mogli bismo reći, nastala stagnacija.

Tako smo doživjeli, da je grad Zagreb prema popisu stanovništva od 31. III. 1931. imao 185.581 stanovnika, a s okolicom (polumjer 10 km od središta grada) 230.741. Nikada u svojoj vjekovnoj prošlosti nije Zagreb u tako malenom razmaku vremena doživio toliki razvitak.

Ovako zamašnom porastu grada nijesu se nadale, a nijesu ga ni predviđale ni civilne ni crkvene vlasti. Da je gradska općina predviđala takav razvitak grada, držimo, da bi već davno priredila regulatornu osnovu, koja, nažalost, još ni do danas nema definitivnog odobrenja.

Ni crkvene vlasti nijesu mogle predvidjeti, da će se Zagreb tako silno proširiti, pa je i za Crkvu nastao problem: kako će se što hitnije doskočiti pastoralnim potrebama novog Zagreba na periferiji. Već prije rata govorilo se, da je potrebna župa u Trnju, a za crkvu u Horvatima počeo je raditi prof. dr. Ignacije Repar, ali su ga ratne prilike spriječile u daljnjoj akciji. Duhovna je vlast nastojala u velikoj nuždi pomoći dušobrižništvu time, što je išla na ruku nekim redovima, da si izgrade samostane i kraj njih kapele, koje će moći i vjernici pohadati. Tako dođoše oci Trećoreci na Ksaver god. 1923., Dominikanci u Maksimir god. 1927., Konventualci na Sv. Duh god. 1922., Salezijanci na Knežiju god. 1929. Isusovci izgradiše svoj novicijat i dom duhovnih vježbi s kapelom za vjernike na Jordanovcu god. 1930., a na Šalati je ispod sjemenišne kapele otvorena i vrlo lijepa i prostrana kapela za puk god. 1933. U najnovije vrijeme otvoriše i franjevci provincije presv. Otkupitelja kapelu Gospe Lurdske u Vrbanićevoj ulici, a zamjernom agilnošću dospješe već podići i kriptu velebne bazilike po nacrtu arh. prof. Josipa Plečnika. Blagoslovljena je 24. X. 1937.

Time se je sigurno učinilo mnogo za duhovne potrebe Zagrepčana. Mogli su sad lakše udovoljiti nedjeljnoj dužnosti, pristupiti sv. sakramentima, stupiti u vjerska udruženja, čuti utješnu riječ evanđelja. Ove kapele ipak nisu mogle nadomjestiti potrebu osnivanja novih župa, jer prigodom krštenja, vjenčanja, sv. Potvrde, bračnih sporova, sprovoda i u drugim važnim zgodama bili su vjernici i nadalje vezani na svoju župu, kojoj su se inače već silom prilika otuđili.

Oci Konventualci na sv. Duhu izgradili su po nacrtu ing. Denzlera lijepu crkvu na čast sv. Antuna, pa je Nadb. duh. stol 1. siječnja 1932. otvorio novu župu sv. Antuna i predao im na upravu. Problem novih župa nije dašto bio time riješen, već naprotiv načet i otvoren. Šest župa za više od 200.000 vjernika jest bezuvjetno anomalija, koju su mogle samo poratne prilike stvoriti.

Pozvani od Nadb. duhov. stola dali su neki zagrebački župnici svoje prijedloge u tom pitanju. Msgr. dr. Svetozar Ritig, župnik sv. Marka, napisao je svoje prijedloge i tiskao kao manuskript u brošuri »Reorganizacija dušobrižništva u Za-

grebu«, Zagreb 1929. U toj brošuri pledira dr. Ritig, da se osnuju četiri nove župe: 1. na Maksimirskoj cesti; 2. na Trgu Kralja Petra Velikoga; 3. na Starčevićevom trgu; 4. na križanju Savske, Cvjetne i Koturaške ceste. — Prije ovih župa u prvoj etapi reorganizacije trebalo bi izgraditi 8 dušobričničkih stanica: 1. na Kanalu; 2. u Trnju; 3. na Savskoj cesti (kraj Marofa č. sestara); 4. na Prilazu bar. Filipovića; 5. na Pantovčaku; 6. na Novoj cesti; 7. na Selskoj cesti i 8. u Kustošiji. Od tih dušobrižnih stanica najprije bi se mogle otvoriti župe u Trnju i Horvatima. U toj brošuri daje pisac i opširne informacije, kako su se ista pitanja rješavala navlastito u Austriji i Njemačkoj.

Međutim do osnivanja novih župa nije još došlo, a od dušobrižnih stanica otvorena je prva na Miramarskoj cesti 4. XI. 1934.

Preuzvišeni koadjutor započeo je već u prvoj godini svoga pastirovanja ozbiljno i brzo raditi na osnivanju novih župa. U prvom početku zamislio je osnovati tri župe, ali se brzo uvjerio, da bi i te bile prevelike, pa je početkom g. 1935. stvorio definitivnu odluku, da u najkraćem vremenu otvori 8 novih župa.

Mnogi su i ugledni svećenici skeptično gledali na tu odluku i držali, da je u današnjim prilikama neostvariva. Novac, ukoliko ga ima, leži zaleđen u bankama, gospodarska kriza, nestašica klera, nehaj zagrebačke publike i toliko je bilo još i drugih prigovora. Šest župa stvaralo se kroz decenije i stoljeća, a gdje će se osam novih odjedamput.

No onoga, koji si je uzeo za lozinku »In te, Domine, speravi« nije moglo ništa smesti. Koliko mu je bilo na srcu osnivanje novih župa, vidi se najbolje iz činjenice, što je na Veliku Gospu 1935. sam stajao čitav dan kod žare u katedrali i molio milostinju za gradnju župnih kapela. Preuzvišeni je našao svećenike, kojima je povjerio organizaciju novih župa. Zatim je forsirao, da se nađu zgodna gradilišta. I to je učinjeno u sto dobrih časa, jer je izradba regulatorne osnove kod grada bila na svršetku, pa je u posljednji čas uspjelo osigurati crkvama i župama dolična mjesta u gradu. Ing. g. Senk bio je u toj stvari stručni delegat preuzv. g. Nadbiskupa, a Duhovni Stol zastupali su Msgr. Korenić i Msgr. dr. Radičević. Nakon toga provedeno je među novim župama razgraničenje. Tu su na nekim mjestima i župljani digli svoj glas i tražili pojedine ulice za sebe »da budu bolje na okupu«. Organizatori novih župa podnijeli su svoje prijedloge, pa je konačno u sporazumu s gradskom općinom i to pitanje riješeno.

Nastalo je i pravo natjecanje u skupljanju novaca za gradnju kapela. Poplava blokova, sličica, čekovnih uplatnica, sabirnih akcija, priredaba i pospani se Zagreb probudio, ali je i »provincija« pomogla, čini se, najviše sv. Josipu. Trebalo je ishoditi i razne dozvole i udovoljiti formalnostima i započela je šetnja, dnevna šetnja raznih odbornika i dušobrižnika na Gornji grad, da je već gospodi dojadilo. Preuzvišeni je neprestano forsirao sad prema gore sad prema dolje, i kola, za koja

se držalo da su negibiva, počela su okretati točkove. Od 1935.—1938. otvorio je preuzv. g. Nadbiskup 7 novih župa u Zagrebu: Župu sv. Jeronima u Maksimiru; sv. Obitelji na Kanalu; Krista Kralja u Trnju; sv. Terezije od Malog Isusa na Miramarskoj cesti; Marije Pomoćnice na Knežiji; Sv. Josipa na Trešnjevci i Bl. Marka Križevčanina na Selskoj cesti. Od tih je 7 župa ona na Knežiji predana redovnicima (Salezijancima). Duhovna vlast misli još otvoriti 2—3 župe.

Sve ove župe, osim one sv. Jeronima, leže južno od željezničke pruge i tu je doista bila najveća potreba. Na sjevernom dijelu Zagreba, na obroncima Zagrebačke gore smjestiše se mnoge kapele, ponajviše redovnika i redovnica, a na južnom predjelu, između željezničke pruge i Save, od Maksimira do Kustošije nije do najnovijeg vremena bilo nijedne crkve ni kapele, a baš ovamo gravitira proširenje Zagreba i tu sigurno stanuje 80.000 ljudi.

Istina je, da nove župe nijesu još potpuno uređene. Mnogo toga je privremeno. Negdje će se »definitivne« crkve poslije graditi, a sad su podignute kapele. Nije riješeno pitanje izgradnje župnik stanova, dotacija župa itd. Ali kad bi se najprije čekalo na uređenje svih ovih pitanja, tada bi Zagreb kasno, možda i prekasno dobio nove župe. Bolje je s pastoralnog gledišta, da svećenici odnosno novi župnici u nečem stradaju, nego da narod oskudjeva na pastirima.

Dragutin Kociper.

ŽUPA SV. JERONIMA.

Istočna je periferija grada Zagreba zapravo skup pojedinih grupa naseljenih radnika. Nema tu glavnih ulica, nema tu autobusnih ni tramvajskih pruga, već su se naselja grupirala kao malena sela u našem Zagorju. Te grupe sada sačinjavaju jednu cjelinu utoliko, u koliko je Maksimirska cesta spojnica centruma grada s periferijom, a sve grupe imaju svoj put na Maksimirsku cestu. Grupa Barutanski Jarak, Maksimirske Ledine — Rebro — Jordanovac — Svetice Gornje, Svetice Donje — Volovčica — Željezničarska kolonija — Jordanovačke Ledine — Naseljak su, mogao bih reći, posebne jedinice nemajući nikakve veze jedna s drugom. Taj položaj i prilike žitelja je dobro upoznao preuzv. g. nadbiskup Alojzije Stepinac, kad je kao mladi svećenik obilazio siromahe u barakama i pomagao i materijalno i moralno u društvu Caritas one najbjednije na periferiji. Postavši nadbiskup koadjutor odmah je povjerio istočnu periferiju dr. Franji Grundleru, kapelanu sv. Petra, da pripremi u njoj sve potrebno za osnutak župe. Organizator dr. Franjo Grundler, kao 20-godišnji kapelan župe sv. Petra, uvidio je odmah, da bi se morala osnovati ne jedna župa već tri, koje bi donekle prikupile vjernike istoga karaktera. Naišavši na poteškoće dijeljenja istočne periferije na južnu,

sjevernu i srednju (t. j. sredinu izmedu južne i sjeverne), stavio je prijedlog preuzv. nadb. koadjutoru, da se osnuje župa na Sigečici ili Kanalu, koja bi uzela nekoliko grupa na jugu istočne periferije, a ostalu istočnu periferiju t. j. sve ostale grupe, neka bi se opet u jednu župu svrstale, koja bi župa imala svoje središte t. j. crkvu i župni stan u Maksimirskoj cesti. Njegov je prijedlog usvojio preuzv. tadašnji Koadjutor povjerivši Sigečicu da organizira Petru Kovačiću, tadašnjem kapelanu sv. Petra, a ostali dio istočne periferije Luki Vukasu, tadašnjem ekonomu nadb. bogosl. sjemeništa.

Kao organizator primivši dekret nadb. duh. stola dne 6. II. 1935. pomislio sam, ne bi li se u kapelici sv. Juraja u Maksimiru moglo prikupiti što više vjernika, koji bi pomogli rad oko osnutka župe. Iako malena kapelica u perivoju svojim položajem privlači, a i svojim uredajem zadivljuje svakoga, to ipak radi udaljenosti nije mogla prikupiti vjernike, koji su udaljeni od kapelice. Svake nedjelje se služila pjevana misa s propovijedu. Mora se ovdje spomenuti, da su časne sestre služavke Maloga Isusa shvatile želju preuzv. koadjutora i uložile mnogo truda i pripomogle organizaciji župe ustupivši svoju govornicu za sastanke, a svoje pjevačice za uveličavanje službe Božje u kapelici sv. Juraja.

Kapelica sv. Juraja je prikupila u ljetno vrijeme nešto vjernika iz istočne periferije, a nešto i izletnika iz Zagreba, ali u vrijeme jesenskih kiša

posjet je bio vrlo slab. To je dalo povod, da se namislio makar iznajmiti jedan veći stan u privatnoj kući u Maksimirskoj cesti i tu načiniti malu kapelicu, koja bi bila u središtu svakom pristupačnija. Na sastancima, koji su se obdržavali u privatnim kućama i kod časnih sestara mnogo se raspravljalo o tome i došlo do zaključka, da bi za to bila najzgodnija kuća na Bukovačkoj cesti, koja je vlasništvo nadbiskupije zagrebačke, a u njoj su stanovali činovnici nadbiskupije, šumar i podrumar. Osobito su gospođe, koje su se organizirale u takozvana kola štednje, mnogo doprinjele, da se što prije zatraži prizemni stan nadbiskupske kuće na uglu Bukovačke ceste i Maksimirske, jer su spremale izložbu crkvenog ruha, što su one bilo same načinile bilo sabrale novac, kojim su kod časnih sestara platile crkveno ruho. Poznavajući dobrotu pokojnog nadbiskupa dr. Antuna Bauera nijesam ni časak posumnjao, da će želji vjernika istočne periferije udovoljiti. Pošao sam sâm k nadbiskupu dru Antunu Baueru, koji je odmah naložio svome direktoru, da isprazni što prije prizemlje navedene kuće, te je prvi rujan g. 1935. bio jedan od najradosnijih dana, kad se stan ispraznio i kao organizator dobio prostorije za sastajanje.

Bila je sreća u tom, da smo u organizaciju župe povukli komunalnu organizaciju posjednika malih kuća, koja je pod predsjedanjem tadašnjega predsjednika Ferdinanda Rumeša mnogo koristila istočnoj periferiji i kao takova uživala veliki ugled. Ta je organizacija mnogo podupirala siro-

mahe i one, koji su bili pritiskivani bilo s koje strane, a kao organizator pridružio se njoj u tom nastojanju, te je ona radi toga bila spremna na rad za dobro nove župe. Najveća njezina potpora bila je u tom, što je ušutkivala komuniste i na župne sastanke svoje članove pozivala, a nije izostao ni moralni uspjeh, jer su pojedini članovi došli u bliži doticaj sa svećenikom i upoznali u njemu slugu Božjega, pa su počeli dolaziti na misu i na sakramente.

Prizemlje kuće, koje je bilo dano župi na raspolaganje služilo je najprije za sastanke, a u rujnu su gospođe priredile izložbu crkvenoga ruha u tim prostorijama, te je izložba uspjela materijalno vrlo povoljno, jer su posjetioci izložbe videći što jošte manjka za službu Božju rado darovali bilo u novcu bilo u pojedinim predmetima. S tom izložbom je počelo upoznavanje župljana i namaklo se crkveno ruho i posuđe, te se već u listopadu mogla svake večeri obavljati krunica s blagoslovom bez Presv. Otajstva. Koncem listopada su prostorije blagoslovljene za kapelicu po preuzv. g. dru. Alojziju Stepincu, te se već u studenome svaki dan služila sv. misa, a u nedjelje tri sv. mise. Time se započelo intenzivnije raditi na vjerskom polju među roditeljima istočne periferije.

Odmah se opažala velika razlika u posjetu kapelice, jer su prostorije, koje su mogle obuhvatiti oko 400 ljudi, bile svake nedjelje kod svake mise pune, a u pojedinim nedjeljama je narod stajao na hodniku i vani pred kućom.

Da se pak što više iskoriste sobe, otvorile su u njima časne sestre Služavke Maloga Isusa zabavište. Jedna soba je služila za kapelicu, druga soba za zabavište, a treća soba i kuhinja sa nusprostorijama za stan časnih sestara. Soba zabavišta se nedjeljom otvorila, te se tako omogućilo da što više vjernika prisustvuje službi Božjoj. Samo zabavište je privuklo mnogo vjernika na okup i na zajednički rad oko osnutka župe, jer je zabavište sa svojim pretstavama imalo uspjeha udivljenja vrijednoga. Došao je i Božić 1935., a vjernici su, i ako siromašni, sve sile upotrijebili, da kapelica dobije jaslice i svoj bor. Kod jaslica se okupila gotovo čitava istočna periferija i od toga časa se počeo razvijati vjerski rad kao u potpuno uređenoj župi — dakako bez matice. Kola štednje gospođa su prestala djelovati, jer se sve nabavilo, što je za službu Božju bilo potrebno, a za nabavu zvona se zainteresirala i gospoda tako, da je već zvono u rujnu 1936. bilo postavljeno na krovište stubišta.

Svečanost otvorenja se proslavila 3. siječnja 1937. s propovijeđu i misom, koju je sam preuzv. Koadjutor služio.

Gospođe župljanke, koje su od početka radile na osnutku župe kao marljive pčelice, razvile su sada svoj rad u karitativnom smjeru. Osnovalo se društvo sv. Vinka za podupiranje siromaha. Društvo redovito podupire svakoga mjeseca oko trideset starica i staraca, a prigodom Božića odijeva i daruje oko 120 obitelji.

U župi postoje i Katolički muževi, društvo Krom i hrvatski Skauti. Društva se redovito sastaju u župnoj dvorani. Ta je župna dvorana prvobitna kapelica, a za kapelicu služe sada posebne prostorije u dvorištu. Ta nova kapelica nije građena za crkvu, zato je i vanjski izgled jednostavan. Kad se sagradi crkva, onda će kapelica uz predviđene preinake služiti za obdanište siromašne radničke djece i za župnu dvoranu, a sadašnja župna dvorana služiti će za župni ured, koji je sada smješten u malenoj sobi kuće. Pripominje se, da je kuća 1. V. 1938. posve predana u vlasništvo župe kao župni dvor, u kojem župnik stanuje u prostorijama prvoga sprata, a prizemno časne sestre, koje vode zabavište, crkveno pjevanje, brigu oko siromaha i bolesnika. Što znači periferija grada, neka nam služi kao slika, da u jednoj grupi naseljenika imade 38 divljih brakova, a 42 rastavljena bračna para!

Župa broji oko 8000 vjernika, a teritorij župe je istočno od Donjih Svetica, Harambašićeve ulice, Jordanovca, Hrastika, Maloga i Velikoga Dola te Rima. Vrlo velik teritorij župe i naselja po grupama dostatno smetaju, da se ne može rad oko vjerske obnove razviti pomoću organizacija, jer bi svaka grupa gotovo htjela imati svoju vlastitu organizaciju, a u zajedničkoj organizaciji kao da se ne razumiju. Navlastito grupe naselja na jugu željezničke pruge su kao odvojene od ostalih grupa, te je radi toga nužno, da te grupe imadu svoju kapelicu i svoj način rada i organiziranje. Tim je

više potrebna kapelica za te grupe, jer se mnogo naseljuju radništvom iz našega Zagorja, koje se nemajući crkve u blizini udaljuju od crkve i svećenika i koji bi paralelizirao rad raznih protuvjerskih društava i pojedinaca. U tom se djelu šire razne sekte vjerske i komunističke ćelije, koje, čim su čule, da se radi o gradnji kapelice u tom kraju, sve poduzele, da se omete gradnja, a nije ni izostao javni napad na župnika, koji je organizovao ljude, da potpomognu gradnju kapelice. Preuzv. g. nadbiskup Dr. Alojzije Stepinac zamolio je preč. prebendarski zbor, da ustupi potrebno gradilište. Prebendarski zbor prvostolne crkve i opet je svojom širokogrudnosti pokazao, da shvaća potrebe biskupije i ustupio je za gradnju kapele oko 800 hv.□, a Preuzvišeni je iz svojih sredstava dao novaca, te će se kapelica doskora početi graditi. U nacrtu kapelice je predviđen stan za svećenika i prostorije za sklonište siromašne radničke djece. Kapelica će se graditi nasuprot škole ispod Volovčice na Turopoljskoj cesti. Kad se sagradi kapelica, moći će se u tom djelu župe intenzivnije raditi na vjerskom i socijalnom polju.

Župa sv. Jeronima na svojem teritoriju imade i oce isusovce i oce dominikance, koji pomažu ne samo u pastvi, već su obje škole, koje su na teritoriju župe tako sretne, da vjeronaučnu obuku vrše oci isusovci i oci dominikanci.

Župa je sv. Jeronima kao eto i sve periferijske župe nastanjena samom sirotinjom, koja ne-

prestano kuca na vrata, ne zato da traži milostinju, već da joj se dade ma i najmanja zarada. Nema gotovo sedmice, da ne dođe koja majka, da joj se dade barem najmanjem djetetu komadić kruha. Ne dolazi kao obični prosjak, već plačući iskaljuje svoju bijedu pred svećenikom, koga moli, da ostane tajna pred ljudima njezino siromaštvo. Da je doista u župi sama sirotinja vidi se i odatle, što su gotovo svi mrtvaci pokopani na gradski trošak — razumije se samo po sebi, da svećenik dolazi besplatno na sprovod takovoj sirotinji. Potrebe župe su velike, ali za župu se ne sakuplja, već se zadovoljava sa najnužnijim, dok se sve sakupljanje sastoji u tom, da se pomogne siromasima. U to ime je osnovano društvo sv. Vinka. Od svećenika se traži mnogo razumijevanja i srca za tu sirotinju, no još više se traži samilosti prema zapuštenim i nepoučenim u vjeri. Neznanje i zapuštenost jest često uzrok grubosti i nehaja za sve, što je Božje. Ni ta grubost, nehaj nije odraz nutrinje, pa uz malo ustrpljivosti otkrije se sakrivena iskra poštenja i čestitosti, koja se uz Božju milost opet upali i tako nastaje katoličko prosuđivanje života.

Milosrdni Bog će dati, da će se i plemenito nastojanje preuzv. g. dra. Alojzija Stepinca i rad svećenika na periferiji okruniti krunom uspjeha, koja će biti i na spas vjernika i na slavu Božju.

L. Vukas.

ŽUPA SV. OBITELJI.

Kanal—Sigečica.

Naselje Kanal-Sigečica. Gradska općina posjedovala je na jugoistočnom dijelu grada uz današnju Radničku cestu znatne komplekse zemljišta iznajmljenog bugarskim vrtlarima. Na prednjem dijelu tog zemljišta, odmah iza Podvožnjaka na svršetku Branimirove ulice, sagradila je g. 1922.—1923. nekih 8 visokih stanbenih zgrada za nastambu namještenika nedaleko smještene gradske plinare i nižih gradskih službenika. Ostalo je zemljište podijelila na manja gradilišta i rasprodala uz povoljne uvjete među sitne štediše. Na tim gradilištima sagrađeno je naselje Kanal, nazvano po odvodnom kanalu, koji ovuda prolazi. Na Kanal nadovezuje se naselje Sigečica, sagrađena nešto kasnije na privatnom zemljištu.

Uz nove kućevlasnike nastanio se u ova dva naselja brojni muški i ženski radnički svijet sa sviju strana, osobito iz hrvatskog Zagorja i Međumurja. Novo se stanovništvo od godine u godinu tako umnožilo, da je jednostavna prizemnica s nekoliko soba imala više stanara i potstanara nego, možda, koja trokatnica i četverokatnica u središtu grada. Razumije se, da su odrezani od grada glavnom prugom Zagreb—Maksimir, bez ikakove

vjerske i kulturne ustanove, bez crkve i škole, novi stanovnici živjeli u divljoj slobodi.

U tim prilikama bila je velika sreća za oba naselja, da je među njima postojala jaka mjesna organizacija HSS. Vođena vrijednim rodoljubima, ona je jedina okupljala oko sebe nove stanovnike, budila u njima narodnu svijest, poticala na drugarstvo i slogu, kako lokalnu tako općenarodnu. Od nekolicine članova ove organizacije, koji su veća poteškoća bila je, što na naselju Sigečica, već prije osnutka političke organizacije djelovali kao čedna organizacija kršćanskih socijala, potekla je oko godine 1932. prva ideja o gradnji crkve na Kanalu i Sigečici.

Crkveno-građevni odbor. U prvi čas nije se mislilo na gradnju župske crkve, na organizaciju kakove nove župe. Mislilo se na gradnju jedne kapele posvećene sv. Josipu, koja bi stajala pod pokroviteljstvom matice župe sv. Petra. U tu svrhu izabran je prvi crkveno-građevni odbor s pretsjednikom Slavkom Supina. Odbor je preuzeo dužnost staviti se, s jedne strane, u vezu sa nadležnom crkvenom vlasti, odnosno župnikom sv. Petra Mons. drom. J. Lončarićem, da prihvati i pomogne zamisao odbora, a s druge strane, da predobi za tu zamisao domaće žiteljstvo i potakne ga na što izdašniju materijalnu pomoć. Akcija s jedne i s druge strane lijepo je uspjela. Župnik sv. Petra je odobrio zamisao crkveno-građevnog odbora, obećao svoju pomoć i isposlovao kod Prebendarskog zbora prvostolnog Kaptola u Zagrebu

potrebno gradilište u produljenoj Držićevoj ulici. Tu je crkveno-građevni odbor postavio g. 1934. lijepo Raspelo iz umjetnog kamena na spomen tisućgodišnjice smrti Kristove, u znak da će se na tom mjestu brzo graditi kapela sv. Josipa. No veća je poteškoća bila za to oduševiti i sklonuti na materijalnu pomoć same stanovnike ovih naselja. Zato je trebalo čovjeka velikog ugleda među domaćim žiteljstvom, a taj se doista našao u osobi g. Ilije Reškovića, pretsjednika mjesne organizacije HSS. Kao blagajnik crkveno-građevnog odbora on je preuzeo dužnost sabiranja dobrovoljnih prinosa za gradnju kapele sv. Josipa. Uspjelo mu, da uz pomoć svojih saradnika sakupi na oba naselja svotu od oko 100.000 Dinara, što je veoma lijepi rezultat obzirom na mjesne vjerske i materijalne prilike.

Organizacija župe. Gradnji kapele sv. Josipa nije se moglo odmah pristupiti iz više razloga. Nije bio sakupljen sav novac, jer se osobito od zakladnika hiljadara ubirao u stanovite razmake vremena. Zatim je trebalo isposlovati od gradskog građevnog otsjeka građevnu dozvolu, a ta je bila uvjetovana mnogim poteškoćama. Najveća poteškoća bila je, što na naselju Sigečica gdje se zapravo nalazilo crkveno gradilište, nije provedena regulacija.

Početkom godine 1935. odlučio se sadanji preuzvišeni g. Nadbiskup dr. A. Stepinac, tadanji nadbiskup koadjutor, da se na periferiji grada Zagreba sagradi više novih župa. Takova nova župa do-

dijeljena je i ovim naseljima. Time su u organizaciji gradnje kapele sv. Josipa nastale znatne promjene. Dekretom od 9. II. 1935. postavio je preuzvišeni g. Nadbiskup kapelana sv. Petra u Zagrebu, Petra Kovačića, organizatorom nove župe i povjerio mu, da sve uredi što je potrebno za gradnju crkve. Crkveno gradilište trebalo je proširiti, jer se išlo za tim, da se prva građevina sagradi u obliku dvorane, koja će u prvo vrijeme služiti kao privremena crkva, a kad se sagradi prava crkva, da služi kao Katolički Dom. Trebalo je dakle ostaviti prostora za pravu crkvu i župski stan. Na molbu organizatora proširio je Prebendarski zbor prijašnji poklon zemljišta. Zatim je trebalo mijenjati patrona župske crkve, jer je naslov sv. Josipa preuzela organizacija nove župe na Trešnjevki. Odlučeno je, da se nova župa stavi pod zaštitu i nazove imenom: Sv. Obitelji. Nadalje je trebalo izraditi i predati gradu na odobrenje idejnu skicu i definitivni nacrt nove dvorane, buduće crkve i župskog stana.

U kolovozu g. 1936. bile su gotove sve predradnje. Narod je nestrpljivo čekao, kada će se početi gradnjom. Napokon je progovorio preuzvišeni g. Nadbiskup dr. Stepinac: »Neka se gradi! Ja ću pomoći«!

Gradnja crkve sv. Obitelji. Odlukom preuzv. g. Nadbiskupa brod je riniut u more. Dne 23. kolovoza 1936. otslužio je preuzv. g. Nadbiskup dr. Stepinac u sjenici na novom gradilištu sv. misu i blagoslovio temeljni kamen, u koji je

spremljena Spomenica. Nova crkva stavljena je do Božića 1936. pod krov. U travnju g. 1937. nastavljeni su radovi tako, te se 27. lipnja 1937. moglo pristupiti blagoslovu crkve i otvorenju nove rimokatoličke župe sv. Obitelji. Gradnja je izvedena u vlastitoj režiji pod vodstvom graditelja g. Antuna Resa, a radovima je rukovodio crkveni odbornik g. Tomo Jadro, građ. poslovođa. Crkva je sagrađena od dobrog građevnog materijala i najvećom pomnjom. Cjelokupni trošak iznašao je 750.000 Dinara. Osim Prebendarskog zbora, koji je poklonio gradilište od velike vrijednosti, najveće troškove preuzeo je Preuzv. g. Nadbiskup dr. A. Stepinac namaknuvši u tu svrhu svotu od 535.000 Dinara. Domaći žitelji doprinjeli su 93.000 Dinara, g. Antun Res osim što je o svom trošku dao načiniti nacrt i badava nadzirao gradnju poklonio je jedno zvono od 305 kg, jedan dekorativni prozor iza glavnog oltara kao i sav građevni materijal, koji se mogao naći u njegovoj tvornici katrana i mogao se upotrijebiti za crkvu. Župnik sv. Petra Mons. dr. J. Lončarić poklonio je 25.000 Dinara za glavni oltar i sliku sv. Obitelji, g. Slavko Supina, pretsjednik crkveno-građevnog odbora 6.000 Din. za izradbu hrastovih vratiju na glavnom ulazu u crkvu, a ostalo darovaše manji dobrotvori. Privremeni župski stan u Radničkoj cesti br. 16 stavila je na raspolaganje župi gradska općina. Nova župa bila je već prije blagoslova crkve kanonski osnovana od blagopok. nadbiskupa zagrebačkog i metropolite dra. Antuna Bauera dekretom od 20.

IV. 1937. br. 3337. Dekretom od istog dana i pod istim brojem imenovao je tadašnji nadbiskup-koadjutor dr. Stepinac dosadašnjega organizatora i kapelana župe sv. Petra u Zagrebu Petra Kovačića prvim župnikom novoosnovane župe. U dekret o kanonskom ustanovljenju nove župe ustanovljene su sporazumom između nadbiskupskog duhovnog stola i gradskog poglavarstva u Zagrebu ove granice:

a. Sa sjevera: Željeznička pruga od Podvožnjaka na svršetku Branimirove ulice do ceste Donje Svetice.

b. S istoka: Zapadna strana ceste Donje Svetice na Radničku cestu i odavle okomito na Savicu.

c. Na jugu rijeka Sava.

d. Sa zapada: Ravna crta kroz cestu uz odvodni kanal od Podvožnjaka kod Branimirove ulice pa do rijeke Save.

Unutar ovih granica spadaju pod novu župu ova naselja: Kanal, Sigečica, Savica, Plinarsko naselje te ulice: Zaharova, Vrtić I. i II., Zavrtnica, I. Stara Peščenica, Livadarski put, Livadarski odvojak I., II., III., IV., V., VI., Heinzelova ulica preko željezničke pruge i Folnegovićeva ulica. Na cijelom ovom teritoriju stanuje danas nekih 8.000 katoličkih stanovnika.

Blagoslov crkve sv. Obitelji. Dne 27. lipnja 1937. bio je svečani dan za novu župu. Toga dana blagoslovio je preuzvišeni g. Nadbiskup dr. A. Stepinac novu privremenu crkvu sv. Obitelji u prisutnosti narodnog zastupnika grada Zagreba g. Milutina Mayera kao zastupnika vođe hrvatskog naroda dra Vl. Mačka, gradskog načelnika dra Teodor Peičića, zagrebačkih vjerskih, kulturnih i humanitarnih društava, crkveno-građevnog odbora, brojnih župljana novoosnovane župe te ostalih zagrebačkih građana.

Smještaj crkve sv. Obitelji. Nova crkva sv. Obitelji smještena je u produženoj Držićevoj ulici, nekoliko metara podalje od točke, gdje novozasnovana Varaždinska cesta siječe Držićevu ulicu. U crkvu se ulazi kroz prostrano vanjsko predvorje naslonjeno na 4 visoka masivna stupa. Kroz ukusna vrata ulazi se u prostranu dvoranu dugačku 24 metra, široku 10 i pol metara, a visoku 8 metara. Kraj vratiju smještena je krstionica, a nad njima prostrani kor s harmonijem. U gornjim uglovima ove dvorane smještena su dva pokrajna oltara: jedan posvećen Kruničarskoj Majci Božjoj, drugi u čast sv. Stjepanu.

Iza glavne i jedine lađe smješteno je 6 metara široko i 6 metara duboko svetište, u kojem je smješten glavni oltar sv. Obitelji, izrađen po akademskom kiparu Radoslavu Hudoklinu, a kiti ga prekrasna slika sv. Obitelji, koju je vjerno kopirala gđa. Mira Marocchino, po originalnoj slici Dominikanca fra Bartolomea della Porta.

Crkva je do sada opskrbljena svime što je najnužnije. Nema nikakove crkvene funkcije, kod koje bi manjkao koji liturgički predmet. Za red i čistoću crkve i crkvenog ruha brinu se dvije časne

Sestre Dominikanke, koje su u tu svrhu uz zvonara namještene u prostorijama crkve.

Početak duhovne pastve. Nakon blagoslova i otvorenja nove župe sv. Obitelji počeo je župski ured odmah uredovati. Do svršetka g. 1937 ubilježeno je 51 ženidbenih parova, 74 rođenih i krštenih i 26 mrtvih. Karakteristično je za vjenčane parove, da ih je od 51 živjelo prije vjenčanja 37 parova u zajedničkom kućanstvu. Isto se vidi i u g. 1938., gdje je od 90 vjenčanih parova živjelo 65 parova nevjenčanih. To je mala slika moralnih i obiteljskih prilika gradske periferije prije osnutka župe.

Redovitim bogoslužjem nije se moglo odmah započeti, sve do Velike Gospe, jer je u crkvi trebalo još štošta urediti. Istom na taj blagdan obavljeno je prvo proštenje u čast Bl. Dj. Marije, kao jednoj od supatrona nove crkve i dalje nastavljeno redovitom službom Božjom! U bogoslužju i crkvenim funkcijama uspostavljen je ovaj raspored:

Sv. misa služi se nedjeljama i blagdanima zimi u ½8 sati, ljeti u 7 sati župska, u 9 sati školska, a u pol 11 sati pjevana sv. misa. Večernja u zimsko doba u pol 6 sati, ljeti u pol 7 sati. Sv. mise u radne dane služe se u pol 8 sati zimi, a 7 sati ljeti. Propovjeda se po nedjeljama i blagdanima prije župske sv. mise i prije večernje. Prije propovjedi moli se krunica ad libitum. Kroz župsku sv. misu po nedjeljama i blagdanima pjevaju pitomci gradskog naučničkog doma, u 9 sati školska djeca, a kroz poldanicu sv. misu mješoviti zbor hrvatskog katoličkog pjevačkog društva »Dubravka«. Preko večernice pjeva društvo »Kruničara«.

Na ovaj red bogoslužja novi su se župljani brzo priučili i rado ga vrše. Osim što prisustvuju nedjeljnoj službi Božjoj prije podne i na večer, sada ih imade već lijepi broj, koji svaki dan dolaze sv. misi i primaju sv. Pričest. Tako se sada na godinu prima samo u ovoj crkvi preko 10.000 sv. Pričesti. Isto tako su se novi župljani priučili na blagoslov kuća o Sv. Trim Kraljima. Nekad ih je primilo svećenika tek nekoliko, a ove godine blagoslovio je župnik stanove kod 700 obitelji. Ako se sve ovo usporedi sa prijašnjim duhovnim stanjem ovih krajeva, opaža se velika razlika, koja najjače opravdava ustanovljenje župe. Nije ni sada sve najidealnije, imade i sada štošta nad čime se imade duhovni pastir žaliti, no ima nade, da će se vremenom sve barem donekle popraviti.

Društva Katoličke Akcije. U duhovnom životu u župi prednjače pobožna društva i društva Katoličke Akcije. Društvo »Kruničara« najstarije je pobožno društvo u ovoj župi. Osnovale su ga Časne Sestre Dominikanke u gradskoj kuhinji na Kanalu još prije osnutka župe. Crkva ima od njih danas i praktičnu korist, jer pjevaju svake nedjelje i blagdana na večernjim pobožnostima, a često i kod poldanice sv. mise osobito kad je pjevačko društvo zapriječeno da pjeva.

Osnutkom župe nicala su redom jedno za drugim i društva Katoličke Akcije. Najprije je osnovano društvo hrvatskih katoličkih Muževa, pa

hrvatskih katoličkih Žena, Đačke Omladine, Mladi Junaci i Mlade Junakinje, društvo hrvatskih katoličkih Učenica, Križari Omladinci, Križarice, te mali Križari i male Križarice. Svako društvo imade svoga duhovnika, koji ih posjećuje i drži duhovni nagovor barem jedanput na mjesec. Sva ova društva prednjače u vjerskom životu nove župe primanjem sv. sakramenata, marljivim polaskom službi Božjoj, raznim pobožnim vježbama, te mnogim priredbama vjerskog i katoličkog sadržaja.

Nemalo unapređuje vjerski život u župi i privlači ljude nedjeljnoj službi Božjoj mješoviti zbor hrvatskog katoličkog pjevačkog društva »Dubravka«. Osnovano je prije godinu dana, ali već sada imade lijepi izbor misnih i drugih skladbi, koje svake nedjelje i blagdana izvađa kod kasne sv. mise u pol 11 sati. Zbor je okupio oko sebe lijepi broj muške i ženske radničke i obrtničke omladine, sve se više razvija pod vodstvom svog omiljelog dirigenta g. dra. Viktora Šafraneka, pa ima nade, da će još puno uraditi na slavu Božju.

Sva ova društva imadu svoje sijelo u crkvenim prostorijama u suterenu crkve. Te su prostorije obzirom na toliki broj društava premalene, da se tolika društva mogu uspješno razvijati. Veoma su nužne veće prostorije. To bi se dalo postići jedino na taj način, da se što prije sagradi kraj crkve župski stan i u njemu udese prostorije za potrebe društava.

Petar Kovačić.

ŽUPA KRISTA KRALJA U TRNJU.

1. Trnjanska periferija.

Nekadašnje selo Trnje kraj Save, u kojem su se nastanili gradski i kaptolski kmetovi, danas je dio slobodnog i kraljevskog grada Zagreba. Još prije dvadesetak godina sva su školska djeca u Trnju, a i najveći broj žiteljstva nosili narodnu nošnju. Danas je oblače samo na zabavama i čuvaju u kući po sanducima kao uspomenu. Starosjedioci su danas neznatna manjina, kao i njihove seljačke kuće s gospodarskim zgradama. Oko 800 žitelja se još bavi poljoprivredom i vrtljarstvom, a drugo su sve radnici, zanatlije, željezničari, privatni namještenici i blizu 2.000 neuposlenih i bez stalnog zanimanja. Samo 25% žitelja u Trnju je rođeno u Zagrebu, a ostalo su sve doseljenici ili kako vele Trnjani »dotepenci«. Doseljenika imade odasvud iz naših hrvatskih krajeva, a najviše ima Međimuraca, Zagoraca i Ličana.

U Trnju postoji već 40 godina osnovna škola, koju je gradska općina više puta dogradivala, a uza sve to ima u Trnju blizu 10% nepismenih. Danas je ta škola, premda prima dnevno 800—850 djece, daleko premalena, pa trnjanska djeca opterećuju susjedne škole na Kanalu i na Cvjetnoj cesti. Trnje je s djecom bogatije nego ikoji drugi

zagrebački teritorij, i samo bi se Selska cesta mogla s Trnjem takmičiti.

Obitelji s brojnom djecom dolaze da stanuju na periferiji jer su tu stanovi jeftiniji. Ing. arh. Viktor Hećimović dokazao je u svojoj brošuri »Školski problem općine grada Zagreba« (Zagreb 1938.), da s visinom i komforom stanbenih zgrada opada broj u njima naseljene djece. Iz te brošure doznajemo, da Jelačićev trg imade samo 2 školska polaznika, a ulica Kruge u Trnju 56, Gundulićeva ulica 25, a Trnjanska cesta 158, Gajeva ul. 15. a Paromlinska cesta u Trnju 138, cijela Ilica 241, a Njivice i Pile u Trnju ukupno 124 itd.

Društveni je život u Trnju vrlo razvijen. Tako od svjetovnih društava postoje u župi Krista Kralja ova: pjevačko društvo »Sava«, pjevačko društvo »Dr. Vlatko Maček«, pjevačko društvo »Slavulj«, Hrv. skauti, Hrv. Junak, Udruženje željezn. činov., Hrv. grana HSS, Hrv. Srce, Hrv. žena, Športski klub Trnje, Š. K. Željezničar i Zajednica doma i škole. Znademo, da su i crveni imali svoju organizaciju i prikupljali trnjansku djecu i omladinu, ali u posljednje je vrijeme sve to zašutjelo. Ni njihovi letaci ne poplavljuju noću kućne pragove, kako je bilo u nedavnoj prošlosti. Hvala Bogu!

2. Vjerske i crkvene prilike u Trnju, u župi Krista Kralja.

Trnjani su od pamtivijeka pripadali u župu sv. Marka u Zagrebu. Dok nije bilo željezničke pruge, odnosno novog kolodvora, došlo se lakše

i kraćim putem do sv. Marka. Trnjani su rado išli i u crkvu sv. Margarete, koja je nekada bila na mjestu današnje pravoslavne crkve. Trnjanske gazdarice, prodavačice povrća, peradi, mlijeka i jaja išle bi na Kaptol ili k Ranjenom Isusu. Otkad su oci Isusovci sagradili prije 35 godina u Palmotićevoj ulici svoju prostranu crkvu, polazili su najviše tamo, a k sv. Marku došli bi samo na velike blagdane, pa i onda u malenom broju. Školska djeca iz Trnja polazila su na sv. misu do 1926. god. k oo. Isusovcima. Za cijeli je ovaj kraj neprocjenjiva sreća, što su oci Isusovci došli baš u Palmotićevu ulicu a ne opet u Gornji Grad, kako im je bilo ponuđeno. Tko je uopće iz Trnja išao u crkvu i primao sv. sakramente u posljednjih 30 godina, taj se, rekli bismo, služio samo crkvom presvetog Srca Isusova. Teško je zamisliti, koliko bi veća duhovna pustoš, nemar i neznanje zavladalo ovdje, da nije bilo otaca Isusovaca.

Sadašnji župnik sv. Marka je proživio od godine 1916. otkako je župnikom, ogroman porast žitelja u cijeloj svojoj župi, pa tako i na trnjanskoj periferiji. Odmah nakon rata uvidio je prijeku potrebu, da se u novom Zagrebu osnuje više crkvi i kapela, pa je već 21. IV. 1920. podnio u tom predmetu Nadbiskupskom duh. stolu svoje prijedloge. Opunovlašten od Ordinarija pregovarao je s Trećorecima sv. Franje iz Zadra, da bi oni došli u Zagreb i preuzeli duhovnu pastvu u Trnju. Župnik bi im dao zemljište, a obvezao se i organizirati u Trnju odbor, koji će se pobrinuti za potrebita nov-

čana sredstva za gradnju crkve. Crkva bi onda bila vlasništvo Reda. (Dr. Ritig: Reorganizacija dušobrižništva u Zagrebu, str. 26).

Brzo zatim osnovan je 29. I. 1922. »Odbor za gradnju jubilarne crkve kralja Tomislava«. No Trećoreci su se bojali podvodnog i niskog tla u Trnju, i drugih neuređenih prilika, pa kad im se pružila zgoda da dođu u Ksaversku dolinu, gdje već postoji lijepa crkva, otišli su radije onamo.

Župnik sv. Marka pokušao je angažirati i društvo »Hrv. ženu« da prigodom jubileja kralja Tomislava povede akciju za gradnju ove Spomen-crkve kralja Tomislava u Trnju. »Hrv. Žena« se nije htjela upustiti u ovu veliku akciju, jer je uvidjela, da jubilarne godine 1925. ne može još ništa učiniti, a Trnje nema još ni regulacione osnove, pa će do gradnje proći mnogo godina. Osim toga Trnje je 1923. g. bilo radi nedovršenih nasipa kod Save poplavljeno. »Hrvatska Žena« je za jubilarnu 1925. g. uredila crkvu na Ksaveru i Križni put pred njom.

Vrlo aktivni su bili Trnjani. »Odbor za gradnju crkve bio je po više puta u deputaciji kod načelnika Vj. Heinzela, pače njegovom je zaslugom u gradski proračun od god. 1923. uvrštena svota od 250.000 dinara, kao prinos za proslavu milenija hrvatskoga kraljevstva.« (Dr. Ritig: »Reorganizacija dušobrižništva u Zagrebu«, Zagreb 1929., str. 26).

Trnjani su u ožujku 1927. god. pretvorili odbor u »Društvo za gradnju crkve u Trnju«, a pre-

uzvišeni gosp. Nadbiskup Bauer primio se pokroviteljstva u tom društvu i obećao pomoć kod izgradnje crkve.

»Ovo je društvo svojim pretstavkama na načelnika, na gradsko zastupstvo, pisanjem po novinama najviše doprinijelo da se god. 1928. pristupilo izrađivanju regulacione osnove za čitav grad Zagreb. Društvo je tada brojilo 350 članova.« (Ista brošura str. 26).

Za crkvu u Trnju postoje i dva nacrta od g. Meštrovića. Prvi je iz godine 1922. u starohrvatskom arhitektonskom slogu, a drugi iz god. 1936. Prema ovom posljednjem nacrtu crkva bi iznutra imala oblik križa s velikom kupolom u sredini, koja izvana prelazi u piramidu — simbol vječnosti. Prostorom bila bi nešto veća od crkve sv. Marka u Zagrebu. Gosp. Meštrović učinio je nacrt i za cijeli trg, koji okružuje crkvu. Čitav trg, crkva i sve zgrade na trgu moraju se po tom nacrtu podići dva i pol metra nad današnju razinu. Sve bi zgrade, koje okružuju crkvu imale istu visinu, da se što jače istakne crkvena kupola — piramida, a pročelje tih zgrada činilo bi impozantnu kolonadu oko crkve i davalo cijelom trgu sakralni značaj. Taj je nacrt načelno prihvaćen od grad. građevnog i regulatornog odsjeka. U gipsu izrađena skica tog trga i crkve nalazi se u župnom dvoru sv. Marka.

Župnik sv. Marka obvezao se sam još 1929. g. u svojoj već spomenutoj brošuri, da će za gradnju ove Spomen-crkve doprinesti milijun i pol dinara,

kada bude parcelirao gradilišta u Trnju. Preuzvišeni sadašnji Ordinarij dao je župniku sv. Marka dopuštenje da parcelira župna gradilišta i na drugim mjestima u tu svrhu, samo da što prije dođe do gradnje crkve. S utrškom moći će se podići zamišljena crkva, a vjernici će svojim doprinosima uređivati unutrašnjost.

Kako bi ova crkva predstavljala ne samo religiozni nego i nacionalno-kulturni spomenik izgrađen iz kamena za vijekove, morala bi doista Gradska općina tome podhvatu najpripravnije izaći ususret.

Međutim pitanje parcelacije nadarbinskog zemljišta župe sv. Marka zapinje. Gradska općina traži osim terena za ceste još i velike doprinose u novcu za izgradnju cesta, kanalizacije i vodovoda na tom zemljištu, a ima i drugih taksa protiv kojih se nadarbina sv. Marka žali. Osim toga očekuje se u skoroj budućnosti porast u vrijednosti svih tih gradilišta, pa tako još ni do danas nije došlo do početka gradnje Spomen-crkve, makar smo 25. X. 1936. blagoslovili temeljni kamen u najboljoj vjeri da će se naskoro graditi.

3. Organizacija nove župe.

Polovicom mjeseca studenog 1934. god. pozvao je preuzv. g. Nadbiskup Koadjutor potpisanog i još dvojicu zagrebačkih kapelana (g. dra Grundlera i g. Ivana Gašperta) i saopćio im svoju odluku da želi pristupiti što prije osnutku triju novih

župa na dosadašnjem teritoriju župe sv. Petra, sv. Blaža i sv. Marka. Istoj trojici svećenika povjerava brigu oko organizacije tih župa i izgradnje župnih kapela, jer crkve za sada ne možemo graditi.

Kod razgraničenja tih župa uvidio je preuzvišeni, da bi tri nove župe bile doista prevelike i da bi veliki predjeli grada i dalje ostali daleko od crkve i svećenika. Zato je već u veljači 1935. g. odlučio, imajući pred sobom jedino pastoralne razloge, da se osnuje 8 novih župa. Tako i Trnje nije ostalo čitavo na okupu u jednoj župi već je manji dio Trnja sa Vrbikom i Martinovkom potpao u župu sv. Terezije od Maloga Isusa, a sve ostalo u župu Krista Kralja.

Potpisani je to odmah javio odboru društva za gradnju crkve u Trnju i ušao u taj odbor. U društvu već nije bilo prijašnjeg elana, a broj članstva spao je na 40 osoba. Budući se radilo već više godina, a nije bilo vidljivog rezultata tj. gradnje, napustili su mnogi društvo, a bilo je i dosta teških trzavica u društvu. Osim toga osnovana su u Trnju mnoga druga društva, pa je interes za crkvu jenjao. Društvo je imalo kapital od 100.000 dinara uložen u Gradskoj štedionici i Zanatlijskoj banci.

Pokušali smo društvo reorganizirati, ali nije išlo pa i danas stoji na razmjerno malenom broju članova. Društvo je priredilo nekoliko »trnjanskih proštenja« i zabava u korist gradnje crkve. God. 1932. pozvao je župnik sv. Marka č. s. Domini-

kanke u Trnje pa im je društvo adaptiralo prostorije u barakama gosp. Ribarića na Paromlinskoj cesti 27. Ishodilo je kod Grad. općine da je provedena kanalizacija kroz Bosutsku ulicu i kraj buduće crkve, župnog dvora i sadašnje kapelice i samostana č. s. Dominikanki. Organiziralo je uz pomoć Hrv. Kat. Žena svečanost posvete temeljnog kamena na blagdan Krista Kralja 1936. god. i svečanost prigodom otvaranja župe Krista Kralja 3. srpnja 1938. Kapital od 100.000 dinara uzajmilo je društvo koncem 1937. god. č. s. Dominikankama, da izgrade kapelu kako ćemo poslije još o tom izvjestiti.

God. 1935. osnovali smo Hrvatske katoličke žene, pa su one preuzele inicijativu da sabiru za crkvu i sabrale su do sada preko 60.000 dinara. Od toga su i one uzajmile č. s. Dominikankama 50.000 din. za privremenu župnu kapelu kao i crkveno društvo. Broj članica kreće se između 100—150. U prostorijama »Hrv. Žene«, dok još nije bilo u Trnju nikakovih zgodnih prostorija, organizirale su nekoliko priredaba i čajanki u korist gradnje crkve, vodile su brigu i oko sirotinje i svake godine prvopričesnicima priredile zakusku, našle su kume i dobrotvore prigodom posvete temeljnog kamena itd.

Potpisani je već od 1932. god. kateheta na trnjanskoj osnovnoj školi. Škola je tada ostala bez vjeroučitelja, pa su Trnjani zatražili župnika sv. Marka, da se pobrine za katehetu. Tako sam kao kapelan sv. Marka kroz 6 godina katehizirao i ovu

školu, a činim to i danas. Sada bi nas već trebala dvojica, jer škola ima 18 odjeljenja, a otvorit će se i novi razredi. Djeca su mi također pomagala u sabirnoj akciji za crkvu, a preko njih došao sam u veze sa roditeljima. U školi ima lijepa dvorana od god. 1929. i tamo se nedjeljom služila školska sv. misa. U toj su dvorani svake nedjelje molila sva školska djeca sa svojim katehetom, da što prije dođemo do crkve u Trnju.

Kao kapelan sv. Marka bio sam i duhovnikom križarskog bratstva u Trnju, koje je bilo najjače križarsko omladinsko udruženje. Lijepo je radilo, priredilo više pučkih predavanja, zabava i predstava u Trnju i u Jeronimskoj dvorani i u korist gradnje crkve. Mnogo su učinili, da se širi katol. štampa. Jednom su u prostorijama kina priredili socijalni dan za radništvo. U najnovije vrijeme odoše križari skoro svi u novo društvo »Mladost«, a iz »Mladosti« k »Hrv. Junaku«.

Dosta poteškoća imali smo dok su se osigurala gradilišta. Župna nadarbina sv. Marka imade doduše 30 jutara posjeda u Trnju. To zemljište obrađivali su Trnjani kao najamnici, a dijelom ga je dao obraditi sam gosp. župnik. Na manjoj parceli tog zemljišta (8 jutara) izgradila je gradska općina cestu (Dubrovačka c.), koja leži uz željezničku koloniju, te željezničke radione i magazine.

Željelo se najprije naći zgodno gradilište za župnu kapelu na samoj Trnjanskoj cesti, koja je za sada najveća i najljepša ulica u Trnju. Na toj cesti

župna nadarbina sv. Marka nema pogodnog zemljišta, pa bi trebalo da dvojica posjednika s Trnjanske ceste ustupe svoje zgodno gradilište za crkvu, a župa sv. Marka da im na drugom mjestu dade ekvivalenat u zemljištu. Ova pogodba nije uspjela, pa je župnik sv. Marka htio, da se gradilište osigura na župnom zemljištu na novoj Dubrovačkoj cesti.

Trnjanima se opet činilo to mjesto previše izloženo željezničkoj buci i dimu, a preblizu gradu, pa su nastojali skloniti i župnika sv. Marka i preuzvišenog gosp. Nadbiskupa da odobri gradilište na drugoj većoj parceli župnog zemljišta, koje leži u središtu Trnja odmah iza Bosutske ulice, ali na kojem nije bilo nikakve ceste ni zgodnog prilaza. Držali su, da će time i opći razvitak Trnja pospješiti. Preuzvišeni je udovoljio želji pučanstva, pa je sada trebalo raditi, da se i gradska regulatorna osnova tome prilagodi. Grad je imao na tom zemljištu projektirane škole.

Župnik sv. Marka zauzeo se i svojim uplivom kod Gradske općine osigurao konačno na središtu svoga posjeda u Trnju sva potrebna gradilišta i njihov smještaj je ušao u regulatornu osnovu grada Zagreba. U tome je prošla god. 1935., 1936. i polovica 1937. god. Za crkvu i trg oko crkve rezervirane su 2 rali i 744 četv. hvati, a časne sestre dobile su odmah kraj crkvene parcele površinu od 1 jutra i 216 hvati. Gradskoj općini ustupljeno je besplatno za cestu 1313 četvornih hvati.

4. Dominikanke u Trnju.

Vjesnik župe sv. Marka u svojem broju od 1. XI. 1932. donio je ovu za Trnje vrlo značajnu vijest: »Sredinom listopada susretljivošću gosp. Ribarića, a sporazumno s nadležnim župnikom sv. Marka i Trnjanskim odborom za gradnju crkve časne sestre Dominikanke iz Korčule osnovale su privremeni dom u Paromlinskoj cesti br. 27. Časne sestre žele kao prave Samaritanke da otpočnu u novom pustom kraju religioznom, socijalnom i karitativnom djelatnošću. Novine su donesle, da je Gradska općina voljna povjeriti časnim sestrama vodstvo gradskog skloništa u Trnju i preko iduće zime gradsku pučku kuhinju za onaj kraj. Župa sv. Marka poklonit će sestrama Dominikankama potrebno zemljište za izgradnju samostana.«

Časne sestre Dominikanke otvorile su već početkom 1933. u barakama g. Ribarića gradsko dječje sklonište. Radnička djeca boravila su ovdje kroz čitav dan, dok su im roditelji u poslu. Ovdje su dobivala hranu, učila se i igrala pod paskom č. sestara. Jadno ti je bilo to sklonište u barakama. Neprestano ga je trebalo popravljati, a sve prostorije bile su prenatrpane djecom. Gledao sam mnogo slika iz misija i vidio tamo ljepše i bolje prostorije za djecu nego ih imamo u bijelom Zagrebu. Tu se je dnevno sabiralo do 150 siromašne djece od 4—10 godina. Časne sestre pokazale su ovdje mnogo samoprijegora. Stanovale su u tavanskim sobama bez peći. Neurednu i zapuštenu

djecu trebalo je i rediti i prati. Pripravljale su ih za prvu sv. Pričest u najranijoj dobi. S tom djecom su spremile nekih 30 predstavica i priredaba u onim barakama. Kroz dvije zime kuhale su za pučku kuhinju, u kojoj je grad ishranjivao najsiromašnije i nezaposlene radnike. Odrekle se i svojih dviju sobica i preudesile ih u kapelicu. Tu sam dolazio jednom u tjednu čitati sv. misu, a dolazili su i drugi svećenici Franjevci i Dominikanci. Ta je kapelica bila zapravo prva dušobrižna točkica ili stanica u Trnju. Njom su se služili križari za duhovne sastanke i duhovne vježbe, a isto tako i katol. žene. Moglo je u nju stati natiskanih 80—100 osoba. Na oltaru je visjela slika Krista Kralja, pred kojom su djeca iz skloništa svaki dan molila krunicu za osnutak župe, što skoriju gradnju crkve i novog skloništa.

Časnim sestrama bilo je sve teže u tim prostorijama, a Gradska ih je općina tjerala neka ili grade novo sklonište, kao što su nakanile ili će se radi higijenskih razloga morati sklonište u Paromlinskoj cesti zatvoriti. Nisu mogle graditi, dok ne dobiju gradilište. Preuzvišeni je htio da č. sestre budu uz buduću crkvu, pa su morale čekati, dok se riješi pitanje crkvenog gradilišta, da se onda tamo i njima odredi mjesto. Tako je i bilo. U lipnju god. 1937. dobile su od župe sv. Marka lijepu parcelu uz obvezu da u svojem samostanu urede prostoriju za kapelu i da prime župnika u Trnju na opskrbu, dok se ne sagradi crkva i župni dvor. Već 15. rujna 1937. započele su č. sestre

gradnju i ne čekajući da bude udovoljeno svim formalnostima kod grada. Časne sestre nisu kanile odmah graditi posebnu kapelu, jer nije bilo dovoljno novaca ni za samostan, već su namjeravale jednu dvoranu urediti za kapelu. Ta bi dvorana ujedno služila kroz radne dane djeci za učenje. No nama je svakako bilo do toga da č. sestre sagrade odmah i što veću kapelu, koja će služiti jedino bogoslužju i dušobrižništvu. Našli smo sporazumno riješenje. Časne sestre započet će odmah sa gradnjom kapele, koja će služiti svim župnim potrebama, dok se ne sagradi crkva, a poslije će ostati samo kao zavodska kapela. Novac ćemo im za kapelu posuditi iz društvenih blagajna. Društvo za gradnju crkve i Hrv. katol. žene uzajmile su svotu, što smo je već spomenuli. Osobitim nastojanjem preuzv. g. Nadbiskupa i dobrotom gradskog načelnika g. Erbera, dobili smo iz Gradske štedionice onih 250.000 din. što ih je Gradska općina na prijedlog dra Ritiga uvrstila u budžet još 1923. god. i taj smo novac uzajmili č. sestrama za kapelu uz besplatne kamate. Napokon im je i Nadarbina sv. Marka izašla ususret sa 45.000 din. Časne sestre sa svojom neumornom glavaricom Anđelinom Milinković našle su i drugih dobrotvora za ovu svetu stvar. Među najveće svoje dobročinitelje ubrajaju č. sestre kanonika Franju Vojakovića. Sada je bila osigurana svota od 445 hiljada dinara za kapelu Krista Kralja i dvoranu ispod kapele. Početkom studenoga g. 1937. započinje se uz gradnju samostana i s gradnjom ka-

pele. Nacrte za kapelu i samostan izradio je, prilagodivši se skici gosp. Meštrovića za cijeli okoliš buduće crkve, arh. g. Lavoslav Horvat, a gradnju je izvađao građevni poduzetnik g. Stanko Horvat. Sav pijesak i šljunak za gradnju našli su na terenu. Poteškoća je bila s dovozom drugog građevnog materijala, jer do mjesta gradnje nije bilo tvrdog puta, a baš je one jeseni mnogo kišilo. Za cijelu

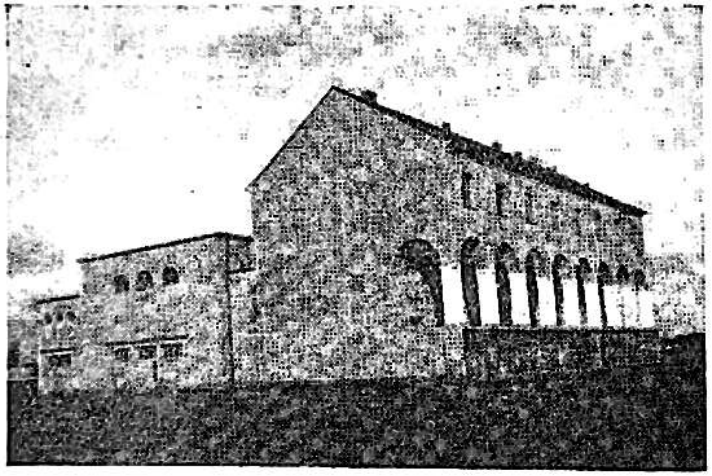

Samostan dominikanki i kapela Krista Kralja.

zgradu i kapelu potrošeno je milijun šest sto tisuća dinara. Časne sestre su zapale u veliki dug, ali su svojim žrtvama učinile cijelom Trnju neizrecivu uslugu. Prije toga časa nije se mogla otvoriti nova župa u Trnju.

Preuzvišeni gosp. Nadbiskup dr. Alojzije Stepinac blagoslovio je 3. srpnja 1938. g. novu župnu kapelu i Samostan č. s. Dominikanki i otvorio novu župu Krista Kralja kao sedmu od novootvo-

renih. Prisutno je bilo mnogo katoličkih i kulturnih društava grada Zagreba, župnik sv. Marka, oci Dominikanci i drugi svećenici, te veliko mnoštvo žitelja iz Trnja. Prvu sv. misu u kapeli odslužio je preuzvišeni gosp. Nadbiskup za napredak nove župe. Poslije blagoslova priređena je zakuska za 120 osoba, a oko kapele razvilo se trnjansko proštenje.

Svi poslovi u zgradi nijesu bili svršeni do 3. srpnja 1938. g., ali sv. misa služila se dnevno od dana otvorenja. Časne sestre ostavile su barake na Paromlinskoj cesti i preselile se zajedno sa cijelim dječjim skloništem u željno iščekivani novi dom 29. rujna 1938., a 5. listopada uselio se i upravitelj župe u isti samostan na teren svoje župe.

Časne sestre posvetile su svoj samostan, u kojem je i dječje sklonište, blaženoj Ozani Kotorki, a kapela nosi naslov Krista Kralja, dok se ne sagradi istoimena crkva, a onda će i kapela preuzeti patronat bl. Ozane.

Kapela je duga 17 metara, a sa predvorjem ima 25 m. Široka je 8 m. Može primiti oko 600 ljudi, a stoji upravo u središtu župe. Nedjeljom i blagdanom služe se tri sv. mise. Upravitelj župe binira, a treću sv. misu čita redovito netko od oo. Dominikanaca, koji su preuzeli dva kapelanska mjesta u novoj župi. Kapela nam je premalena, ali do veće ne mogosmo doći. Samostan veće ne treba, a za župu će se graditi crkva. Do sada smo

kod svake sv. mise i večernje pobožnosti propovijedali.

5. Kratka kronika najmlade župe.

Dekret o osnutku župe datira od 18. travnja 1938. br. 3370, a župa je otvorena danom 3. srpnja 1938.

Granice župe su ove: na zapadu istočna strana Paromlinske ceste od glavnog kolodvora do rijeke Save, na sjeveru željeznička pruga od Paromlinske ceste do Kanala, na istoku crta povučena od željezničke pruge u smjeru Kanala preko Miljacke ulice na Savu, na jugu rijeka Sava. Čitava župa leži na bivšem području župe sv. Marka, pa u svojim granicama zatvara 45 ulica, uličica, cesta i putova. Broj stanovnika nisam još mogao točno ustanoviti, a mislim razložno da se kreće izmedu 12—15 tisuća. Kad se taj gradski predio naseli, bit će stanovnika triput više, jer gustoća naseljenosti u Trnju ne iznosi ni 30%.

Na dan 2. srpnja blagoslovio je upravitelj župe zvono za kapelu teško 60 kg., dar župljana.

Na blagdan Krista Kralja prošle god. služio je u novoj kapeli abacijalnu sv. misu Msgr. dr. Ritig. Dočekala su ga i pozdravila kao dobrotvora sva društva, upravitelj župe časne sestre sa č. majkom, a dr. Ritig je obećao u propovijedi, da će se četvrti blagdan Krista Kralja, ako Bog da, slaviti pod svodovima monumentalne Spomen-crkve.

8. prosinca 1938. osnovao je o. Jordan Viculin, dominikanac, u župi djevojačko kruničarsko društvo, pa smo taj dan obavili svečano primanje djevojčica. Do Božića skupili su župljani za svečano bijelo misno odijelo i dvije dalmatike 6.000 din. 6. siječnja o. g. proslavili smo otvorenje nove dvorane ispod kapele, pa nas je počastio posjetom preuzvišeni gospodin Nadbiskup. Prvu ovu priredbu davala su sama djeca iz skloništa. Prve korizmene nedjelje obavio je blagoslov Križnog puta, dar jedne plemenite gospođe, O. Vjenceslav Basta, franjevac. Na dan sv. Josipa obavio je kod nas svečano primanje u društvo Hrv. katol. muževa preuzvišeni gosp. Nadbiskup i ujedno blagoslovio barjak toga društva. Isti dan blagoslovili smo kip sv. Josipa, dar triju gospođa iz Trnja. Drugi kip presv. Srca Isusova darovao je preč. g. S. Bićanić, kanonik, a kip sv. Antuna gđa Judita Baloković. Za kip Majke Božje pobrinula se gđa Magdalena Cvetko.

Od 18.—25. ožujka održane su u kapeli duhovne konferencije za muževe i žene, a slušalo ih je 120—150 osoba. Završile su na Blagovijest, zajedničkom sv. Pričesti. Održao ih je veleuč. gosp. dr. Vilim Nuk. Za nabavu ispovijedaonice dali su Hrv. katol. muževi i žene uz pripomoć istoimenih društava kod sv. Marka dvije priredbe u dvorani ispod kapele. Do Uskrsa sabrali su župljani za nabavu neba 6.000 dinara. U tu svrhu ide i novac, koji je upravitelj župe sakupio prigodom blagoslova kuća. Prvoj teoforičkoj procesiji u Trnju na Veliku Subotu prisustvovala su skoro sva trnjanska društva i školska djeca pod vodstvom svojih

učitelja. Za božićne i uskrsne blagdane nadijelili smo brašnom 230 siromašnih obitelji. Kroz mjesec svibanj obavljamo dnevno pobožnost Majci Božjoj sa malim nagovorom i krunicom. Kapela je svaki dan puna Marijinih štovatelja. Na Spasovo primilo je 215 djece prvu sv. Pričest. Djeca su prošla kroz Trnje u procesiji pjevajući. Priređena im je obilna zakuska. U čast prvopričesnicima izvježbale su č. sestre predstavu: Sv. Imelda.

Od Nove godine do danas (18. V.) podijelili smo 5100 svetih partikula. Od dana otvorenja župe (3. VII. 1938.) do danas imademo u župi Krista Kralja rođenih i krštenih 126, vjenčanih 88, umrlih 64, otpadnika 16, obraćenika 4, rastave braka 3.

Nekoliko primjedaba, pa da završim. Problem brojnih konkubinata, koji muči sve gradske župe, velika je teškoća i ovoj župi. Pohvalna akcija tete Nikolaje ne može ni izdaleka skinuti taj problem s dnevnog reda, jer se neprestano osnivaju nova priležništva, a ima i takovih, koja se brakom ne mogu sanirati. Trebalo bi mnogo faktora da zajednički i stalno poradi na cijelom teritoriju grada Zagreba i mile nam domovine, da se svijet okani takovog života. Ima ipak utješnih pojava nakon osnutka župe, pa se i višegodišnji konkubinarci sami prijavljuju za brak. Oko župnih kapela formira se pomalo katoličko javno mnijenje i prosudivanje života, koje djeluje na okolinu.

Više nego bezboštva i komunizma opažam da imade vjerske zapuštenosti, neukosti, indiferentizma. U takovom miljeu, kapele već samim svo-

jim opstojanjem i glasom svoga zvona znače neprestanu opomenu i poziv k Bogu. Ispod surovog lica i grube vanjštine često puta nailazimo na dobro srce. Od nas se traži mnogo razumijevanja i strpljivosti baš sa onima, koji su često puta i bez svoje krivnje vjerski potpuno zanemareni.

Mi živimo među velikom sirotinjom, koje ima više manje na svim gradskim perifierijama. Nedavno je rodila jedna žena u ovoj župi na podu na slami. Ni krpe nema u kući, pripovijeda mi primalja i veli: »svoj bijeli ogrtač stavila sam pod nju, da nebude infekcije«. Vrlo često traže od nas siromašni župljani, da ih vjenčamo ili pokopamo gratis i mi to doista moramo učiniti. Mnogo sirotinje reflektira na našu pripomoć. Ni njih ne možemo i ne smijemo redom odbiti. Kraj sakupljanja za crkvene potrebe moramo misliti i na kršćansku Caritas.

Iz tih razloga postoje svakim danom aktuelnije i pitanje dotacije novih župa. Obavješten sam, da će se i to pitanje sretno riješiti. Gospodin, koji je dao da započnemo, dat će i da nastavimo. Dao Bog da izbjegnemo katastrofi novog svjetskog rata, koja bi mogla sve ono što je zasnovano i započeto opet baciti natrag i upropastiti za duge decenije.

Dragutin Kociper.

ŽUPA SV. TEREZIJE OD MALOGA ISUSA.

Miramarska cesta.

Kad je preuzv. g. nadbiskup dr. Alojzije Stepinac još kao koadjutor pokojnoga nadb. dra Antuna Bauera nakanio osnovati sada već osnovane periferijske župe, odredio ih je osnovati u svemu sedam. Osma, sadanja župa sv. Terezije od Maloga Isusa nastala je naknadnim dijeljenjem zamišljene župe Krista Kralja, jer se kod graničenja njezinoga vidjelo, da će odmah u početku biti prevelika. A kao vrlo zgodna prigoda za rad oko osnutka ove župe bio je dolazak časnih sestara Predragocjene Krvi Isusove na Miramarsku cestu. Bilo je to u mjesecu kolovozu 1934. Sada već pokojna posjednica Justina Pravica darovala je časnim sestrama uz stanovite uvjete svoje zemljište i zgrade. Časne sestre preuredile su te zgrade za kapelicu, samostan i sklonište. Osnovao se je odbor za podupiranje skloništa časnih sestara na čelu s g. Marijom Odžić i tajnikom g. Draganom Opalinom. Članovi toga odbora počeli su raditi oko osnutka župe na Miramarskoj cesti. I kad je preuzv. g. nadbiskup odredio, da se župa u Trnju razdijeli, taj odbor pretvorio se u Odbor za gradnju župske crkve sv. Terezije od Maloga Isusa. Tako je u stvari i danas. Osnutak župe sv. Terezije od Maloga Isusa i njezin opstanak do danas omogućile su časne sestre Predragocjene Krvi Isusove. Preuzvišeni g. nadbiskup dr. A. Stepinac poslao je potpisanoga upravitelja župe dne 8. ožujka 1935. na teren župe, da organizuje župu. I sam je rado i mnogo dolazio među vjernike ovoga kraja, da ih raspoloži i pripravi za osnutak župe, a vjernici su ga svaki puta dočekivali oduševljeno i s velikim slavljem. Župu je svečano otvorio preuzv. g. nadbiskup dr. Alojzije Stepinac dne 5. srpnja 1936. Tom zgodom blagoslovio je preuzv. g. nadbiskup Raspelo, koje su podigli vjernici na raskršću Miramarske ceste i Vrbika troškom od 20.000 dinara. Kip Raspetoga Spasitelja od bronca načinio je prof. I. Kerdić. Kod otvorenja župe s preuzv. g. nadbiskupom, uz ostalo svećenstvo na čelu s presvij. g. dr. Svetozarom Ritigom, opatom i župnikom sv. Marka, od čije se župe ova odcijepila, bio je i križevački vladika dr. Dionizije Njaradi.

Dekretom preuzvišenoga g. nadbiskupa dra Antuna Bauera kao prva od svih novih zagrebačkih periferijskih župa osnovana je župa Svete Terezije od Maloga Isusa. Njezine matice počinju danom 1. srpnja godine 1936. Njezin teritorij obuhvata područje od lijeve strane Savske ceste do desne strane Paromlinske ceste. Na sjeveru je omeđena željezničkom prugom Glavni kolodvor—Kolodvor Sava, a na jugu rijekom Savom. Prema mišljenju gradskog statističkog ureda, izdanom pred godinu dana, na tome području stanuje oko

14.000 ljudi. Izuzevši nekoliko vlasnika kuća na Savskoj cesti i jedan vrlo mali broj seljaka Trnjana starih sjedilaca tih sela pokraj Save, to su sve socijalno mali ljudi. Među njima imade veliki postotak siromaha, i čovjek mora to vidjeti vlastitim očima, da povjeruje, da u Zagrebu imade toliko socijalne bijede. Teritorijalno župa nije velika, premda imade mnogo neizgrađenih ploha. Pastorizacija, u koliko se to odnosi na posjet bolesnika, nije nimalo naporna. Za četvrt sata može župnik doći na krajnju periferiju župe.

Župa sv. Terezije od Maloga Isusa nema ni svoje crkve ni župskoga dvora. Za župnikov stan iznajmljena je jedna kuća s malim dvorištem (Miramarska cesta 81), a bogoslužje se obavlja u kapelici sestara Predragocjene Krvi Isusove (Miramarska cesta 100). Kapela je udešena tako, da na nedjelje i blagdane može u nju stati do 800 ljudi. I ako izgleda kapela prilično siromašno, ljudi je rado posjećuju. Ljubav časnih sestara, kojom kite i uređuju kapelu i lijepo pjevanje, koje njeguju, poljepšavaju njezin siromašni izgled i daju joj stanovitu privlačnost. Toplinu siromašnoj Kući Božjoj daje Euharistijski Spasitelj, kojega okolišni vjernici posjećuju svako jutro i svaku večer. — Odbor za gradnju župske crkve sv. Terezije od Maloga Isusa dao je za Baziliku sv. Terezije od Maloga Isusa prekrasan nacrt, koji je pred dvije godine o Uskrsu i objavljen u zagrebačkim novinama. Nažalost, radi vremena, koje proživljavamo, jedva bi bilo moguće izvesti onu građevinu, koja

bi služila kao ures gradu Zagrebu i kao karakteristična oznaka južnoga dijela grada. Preuzvišeni g. nadbiskup dr. Alojzije Stepinac dao je od istoga arhitekta izraditi drugi, čedniji nacrt, koji obuhvata župsku crkvu, župski dvor i župsku dvoranu. Tu dvoranu, koja imade služiti kao crkva dok župska crkva ne bude sagrađena, obećao je izgraditi preuzvišeni g. nadbiskup. Vjernici su mu za to vrlo zahvalni. S gradom je uređeno, dozvole su dobivene i s gradnjom se može početi svakoga časa.

Religiozni život župe je onakav, kakav je posvuda na zagrebačkoj periferiji. Pokraj onih ljudi, kod kojih je duhovni život posvema obamro i koji nemaju nikakvih duhovnih potreba, imade svagdje, pa i na zagrebačkoj periferiji, ljudi, koji trebaju dragoga Boga i njegovoga svećenika. Svagdje se nađe dobrih duša, jednoga i drugoga spola, među mladeži i odraslima, koji će pomoći svećenika u njegovim nastojanjima, provodeći praktično dužnosti Katoličke Akcije, iako možda nisu njezini formalni članovi. Kod ovoga svijeta naročito se opaža smisao za poštovanje Euharistijskog Spasitelja. U prošloj godini 1938. bilo je u župskoj kapelici 25.580 sv. Pričesti, skoro dva puta toliko, koliko iznosi ukupni broj župljana, premda veliki postotak župljana ne obavlja svojih religioznih dužnosti u svojoj župi. Cijeli naime sjeverni dio župe gravitira spram grada, i navika zadovoljavati svoje religiozne potrebe u lijepim gradskim crkvama: Isusovačkoj i crkvi sv. Vinka, koju su

stekli prije osnutka župe spojena s mogućnošću, da obave i svoje ostale, materijalne potrebe u gradu, čini, da sve ono što gravitira spram grada, ondje polazi na službu Božju. Svakoga Prvog petka dolazi veliki broj svijeta na sv. Pričest. Svake prve nedjelje od svršetka velike sv. mise do blagoslova izložen je na klanjanje Presveti oltarski sakramenat. Napose mnogo sv. Pričesti imade na Ponoćki i na Veliki četvrtak. Na večernjicama, koje se služe cijele godine svaki dan, imade također uvijek svijeta. Često su me već pitali, zašto služim svaki dan blagoslov? To je velika obveza i nije potrebno. Istina je, velika je obveza. No na periferiji je religiozni život prosječno vrlo slab. Niti su ljudi imali potrebe, a ni prilike, da ga prakticiraju. Pa zato mislim, da treba intenzitet religioznoga života kod pojedinaca dobre volje forsirati, da oni, kad skupe kod sebe veliku zalihu duhovne energije, mogu djelujući apostolski nešto od toga dati svojoj okolini. A naveče, kod večernjice, ne samo da prisutni primaju blagoslov Euharistijskoga Spasitelja i obave zajedničku večernju molitvu, nego imadu vrlo lijepu priliku za sv. ispovijed. A ispovijedaju se mnogo. Svaki dan ujutru i naveče imade penitenata.

Društveni život lijepo je razvijen. Osim društva za gradnju crkve postoje jaka društva katoličkih muževa i žena, s euharistijskom i karitativnom sekcijom, društva Križara i Križarica s naraštajem i pomlatkom. Manjka nam društvena dvorana, pa nema prigode, da se društveni život

intenzivnije razvije. Križari i Križarice nabavili su za crkvu 2 kaleža i 2 ciborija. Muževi i žene nabavili su lijepe paramente svih pet liturgijskih boja, osim toga još i ornat za bijelu i crnu boju. Katoličke žene brinu se još napose, da o Božiću i Uskrsu kako tako nadare najveće siromahe u župi. A njih imade vrlo mnogo.

Težak je život dušobrižnika na periferijskoj župi. Pomažemo se svakojako, svaki na svoj način, da dođemo do novca potrebnoga za svoje uzdržavanje i za pomaganje najsiromašnijih. Toga nam manjka. Žalosna je istina, ali je opet činjenica, da se do siromahovoga srca najlaglje dolazi kroz želudac. A od usta teško je otkidati. No konačno, i te se teškoće zaboravljaju. Sirotinja znade biti i zahvalna. A jedan radostan momenat po maže, da čovjek zaboravi stotinu neugodnih časova.

Sve u svemu, mudra je bila zamisao preuzvišenoga gospodina nadbiskupa, da se osnuju ove župe. Mnogi i mnogi od naših dobrih župljana nikad ne bi došli u grad k nama, da mi nismo došli na periferiju pitati za njih. I mnoga duša propala bi zauvijek, da Dobri Pastir nije poslao svoje pomoćnike, da potraže izgubljene ovce i da ih na ramenima, često puta izmučenima od posla i oslabljenima od svakidanjih briga i teškoća, donesu u ovčarnicu Kristovu. Početak je učinjen nastojanjem preuzvišenoga g. nadbiskupa. Neka dobri Bog svojom milošću osigura uspjeh i blagoslovi napredak.

Dr. M. Klarić.

ŽUPA SV. JOSIPA.

Trešnjevka.

Tratina i Trešnjevka. Osobito je hitna potreba osnivanja novih župa u Zagrebu bila za jugozapadnu periferiju grada s naseljima: Tratina, Trešnjevka, Knežija, Horvati, Pongračevo, Ljubljanica i Jarun. Prema popisu pučanstva od 1931. god. na tom je području stanovalo 27.778 žitelja, ne uračunavši k tomu Ljubljanicu i Jarun. S ova dva sela mogli bismo gornji broj zaokružiti na 30.000. Do danas se taj broj sigurno povećao barem za 10.000. Jedina dušobrižnička stanica na tom ogromnom području bio je samostan Salezijanaca na Knežiji s kapelom za 600 ljudi, podignut god. 1929. Čitav taj dio grada spadao je do konca god. 1931. pod župu sv. Blaža, koja je svršetkom te godine brojila 61.000 duša. Na 1. I. 1932. osnovana je župa sv. Antuna na Sv. Duhu. K novoj župi pripala su samo naselja: Pongračevo, Ljubljanica i Jarun. Za sav ostali ovaj kraj ostao je problem nove župe još uvijek neriješen.

Neposredni povod za gradnju crkve i za osnivanje župe na Trešnjevki dale su sv. misije, održane u korizmi g. 1934. prigodom jubileja 1900. godišnjice Kristovog Otkupljenja. Za čitavu Trešnjevku i okolišna naselja održane su misije u dvorani Pučkog doma na Selskoj cesti, koja je mogla primiti jedva 500 ljudi. Odziv je naroda bio izvanredan, ali su se mnogi morali vratiti kući, jer nije bilo mjesta. Narod je glasno davao oduška svojoj vjerskoj svijesti tražeći crkvu i župu. Župa sv. Blaža upozorila je na to duhovnu vlast i zamolila, da se hitno pristupi k rješavanju problema nove župe. Odmah nakon misija je uvedena po nedjeljama i blagdanima služba Božja u dvorani Pučkoga doma, a vršile su je izmjenično župa sv. Blaža i sv. Antuna, jer je ta dvorana upravo na međi obiju župa.

Nadbiskup-koadjutor dr. A. Stepinac i problem nove župe. Problem nove župe na Trešnjevki počeo se rješavati sasvim drugim tempom, kad je u lipnju god. 1934. imenovan nadbiskupom-koadjutorom preuzv. g. dr. A. Stepinac. Već početkom prosinca god. 1934. povjerava dugogodišnjem kapelanu župe sv. Blaža, Ivanu Gašpertu zadaću, da poradi oko gradnje nove crkve i organizacije župe za Trešnjevku i okolišna naselja. Isprva je namislio za čitavu jugozapadnu periferiju osnovati samo jednu novu župu. No doskora uviđa, da bi ta župa bila već u početku prevelika. Već u siječnju 1935. sazrela je odluka, da se za jugozapadnu periferiju Zagreba osnuju tri nove župe: jedna za Knežiju, Horvate i Jarun; druga za zapadni dio Trešnjevke, Pongračevo i Ljubljanicu; a treća za Tratinu i za ostali najveći dio Trešnjevke.

Župa sv. Josipa. Organizacija ove treće župe povjerena je tadanjem kapelanu sv. Blaža

Ivanu Gašpertu dekretom od 31. I. 1935. Organizator nove župe zamolio je odmah preuzv. g. nadbiskupa-koadjutora, da bi nova crkva i župa bila posvećena sv. Josipu. Učinio je to iz više razloga. Hrvatski narod i Zagrepčani vanredno štuju sv. Josipa, pa je već doista bilo vrijeme, da se i u Zagrebu podigne jedna crkva Njemu u čast. Trešnjevka je i Tratina najvećim dijelom radnička četvrt grada, pa je opravdano, da dobije crkvu posvećenu nebeskom Patronu svih radnika. Konačno za ostvarenje jedne velike akcije potrebna je stalna propaganda u štampi. U Zagrebu izdaju Sestre milosrdnice već dugi niz godina dobro uređivani i vrlo prošireni Glasnik sv. Josipa. Vrhovna glavarica Družbe sestara milosrdnica u Zagrebu. časna majka Ignacija Pavičić najspremnije je izjavila, da će Glasnik sv. Josipa uvijek i rado podupirati akciju za podizanje crkve sv. Josipa na Trešnjevki. Obećala je pače, da će njihova družba, čim to bude moguće, uz novu crkvu podići samostan, koji bi bio kao pomoćna stanica župi i djelovao napose u karitativnom smjeru.

Odbor za gradnju crkve. Osim ovih navedenih uvjeta za uspjeh akcije trebalo je za stvar zainteresirati i predobiti za suradnju u prvom redu buduće župljane nove župe. U tu svrhu osnovan je Odbor za gradnju crkve. Prva je briga osnovanog Odbora i organizatora župe bila, da se nade prikladno mjesto, gdje bi se barem po nedjeljama i blagdanima mogla održavati služba Božja i započeti dušobrižničkim radom, makar da

još ovo područje spada i nadalje pod župu sv. Blaža. Na posredovanje preuzv. g. nadbiskupa-koadjutora dra Stepinca i zauzimanjem gradonačelnika g. Rudolfa Erbera dane su na raspolaganje za privremenu službu Božju prostorije u Gradskom dječjem skloništu u Trakošćanskoj ulici. U

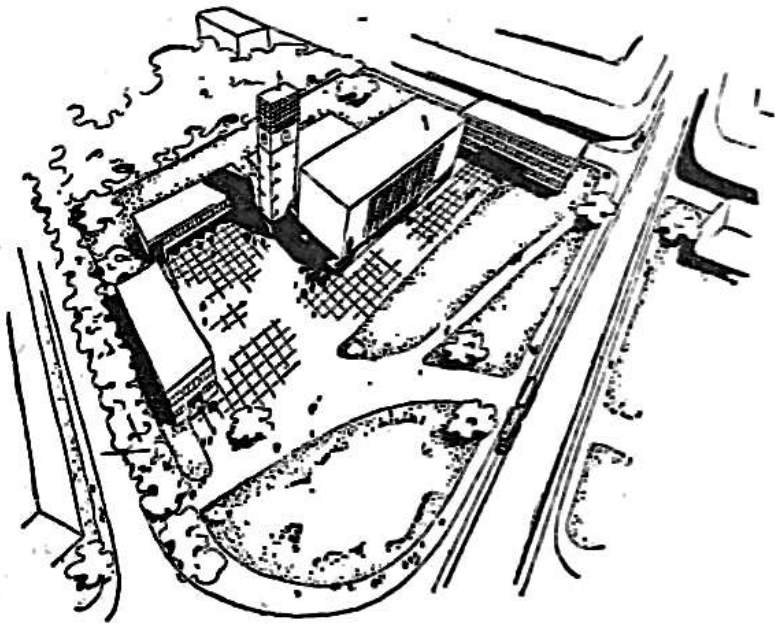

Regulatorni nacrt za definitivnu crkvu sv. Josipa.

roku od nekoliko dana nabavljeni su svi potrebni rekviziti tako, da se već u nedjelju 17. II. 1935. mogla održati prva služba Božja. Odziv je vjernika bio vrlo lijep. Svi su išli na ruku Odboru i organizatoru župe, a osobito zbor učiteljica u Gradskom dječjem skloništu na čelu sa ravnateljicom gđom Josipom Collognath.

Isprva se služila samo jedna Misa u 9 sati, ali je doskora radi velike navale vjernika a malih prostorija uvedena još jedna u 7 sati, a od Uskrsa dalje i večernica. Kod Mise u 7 sati pjevao je Zbor djevojaka iz Doma Božje Providnosti, osnovan već prije na Trešnjevki na poticaj gospođa iz Društva za sveudiljno klanjanje i dra Josipa Lacha. Ta je ustanova bila na veliku pomoć novoj akciji. Kod Mise u 9 sati pjevao je Zbor djevojčica iz Dječjeg skloništa, koji je vježbala i blagohotno svirala gđa Stanka Fučkar, učiteljica.

Dne 24. II. 1935. održan je u Pučkom domu sastanak s predstavnicima svih trešnjevačkih društava, na kojem ih je organizator župe upoznao s novom akcijom za gradnju crkve sv. Josipa i osnivanje župe. Svi su oduševljeno pozdravili ovaj pothvat, a napose namisao, da nova crkva bude posvećena sv. Josipu i obećali svoju suradnju.

Glasnik sv. Josipa za novu crkvu. Mjesec ožujak — posvećen sv. Josipu, odabran je kao glavno vrijeme za propagandu. Ožujski broj Glasnika sv. Josipa donio je prvi članak o akciji Odbora za gradnju župne crkve sv. Josipa na Trešnjevki. Svakom je broju bio priložen i ček Odbora. Osim toga štampano je 30.000 letaka, koje su zajedno sa čekovima raznijele na sve strane osim Glasnika sv. Josipa još »Hrvatska Straža«, »Nedjelja«, »Obitelj« i »Glasnik sv. Franje«. Tako je od onda učinjeno do sada svake godine u ožujku. Osim toga štampani su i sličice, blokovi (1 dinar

za 1 ciglu za gradnju crkve sv. Josipa). Za uspjeh akcije se i naročito mnogo molilo.

Doskora pokazao se upravo neočekivani rezultat akcije. Već početkom ožujka 1935. počeli su sa svih strana stizati prinosi za gradnju crkve počev od onih sitnih pa do velikih iznosa. U ožujku je gotovo dnevno dolazilo hiljadu dinara. Na Josipovo organizirano je sabiranje na žare po ulicama grada Zagreba, koje je donijelo nešto više od 10.000 dinara. Tako i svake godine do sada. Akcija je u svakom pogledu vrlo lijepo napredovala. U rujnu 1935. osnovana je ženska sekcija Odbora za gradnju crkve, a muška sekcija bila je znatno brojnija.

Gradnja crkve sv. Josipa. Nakon godinu dana od početka akcije Odbor za gradnju crkve raspolagao je s 83.000 dinara. Pouzdavajući se u očitu pomoć sv. Josipa Odbor je zaključio, da se pristupi gradnji privremene crkve sv. Josipa u obliku dvorane, uz koju će biti i sve druge prostorije potrebne za otvorenje župe i njezino djelovanje.

Tako se danas posvuda radi u velikim gradovima. Za velike crkve treba milijuna, a te skupiti treba mnogo vremena, dok se privremena crkva može izgraditi lakše i brže sa skromnijim sredstvima. Vrlo povoljna okolnost za gradnju crkve bila je ta, da je upravo u središtu buduće župe između Nove ceste i Trakošćanske ulice župna nadarbina sv. Marka posjedovala zemljište, koje je i Gradsko poglavarstvo u Zagrebu u svojoj re-

gulatornoj osnovi predvidjelo za crkvu. Dakako da je župnik i opat sv. Marka msgr. dr. Svetozar Ritig rado stavio ovo zemljište na raspolaganje kao gradilište za župnu crkvu sv. Josipa i druge potrebne građevne objekte. Izradbu plana regulacije za ove objekte kao i za privremenu crkvu u obliku dvorane povjerio je Odbor arhitektu Marijanu Haberle i graditelju Ivi Velikonja. Do svibnja 1936. bili su dovršeni svi ti pripravni radovi. Odbor je već raspolagao sa 150.000 dinara, a približni proračun iznosio je 550.000 dinara.

Dne 10. svibnja 1936. obavio je preuzv. gosp. nadbiskup-koadjutor dr. A. Stepinac blagoslov temeljnog kamena. Bilo je to slavlje, kakovog Trešnjevka do onda još nije vidjela. Preko 10.000 ljudi prisustvovalo je sv. Misi pod vedrim nebom, pa brojna društva pod svojim zastavama.

Sa samom gradnjom počelo se istom početkom kolovoza. Kratko vrijeme iza toga zategnuo je gradnju šesttjedni štrajk građevinarskih radnika. No početkom 1937. crkva je ipak došla pod krov. Rano u proljeće nastavilo se s obrtničkim radnjama tako, da se moglo predvidjeti, da će svi radovi biti gotovi do mjeseca lipnja, kada će se moći nova crkva blagosloviti i otvoriti župa.

Blagoslov nove crkve i otvorenje župe. Dne 17. travnja 1937. pod brojem 3.206, u oktavi sv. Josipa, zaštitnika Crkve katoličke, izdao je pokojni nadbiskup dr. Antun Bauer dekret, kojim se osniva nova župa pod imenom sv. Josipa na teritoriju sadanje župe sv. Blaža, a

kao dan otvorenja ustanovljuje se 20. lipnja 1937. Granice te nove župe određene su ovako: na istoku Savska cesta (granica ide uvijek sredinom ceste) do Nove ceste; na jugu Nova cesta do Zadarske ulice, Zadarska ulica do Nehajske ulice; na zapadu: Nehajska ulica, Okićka ulica i linija

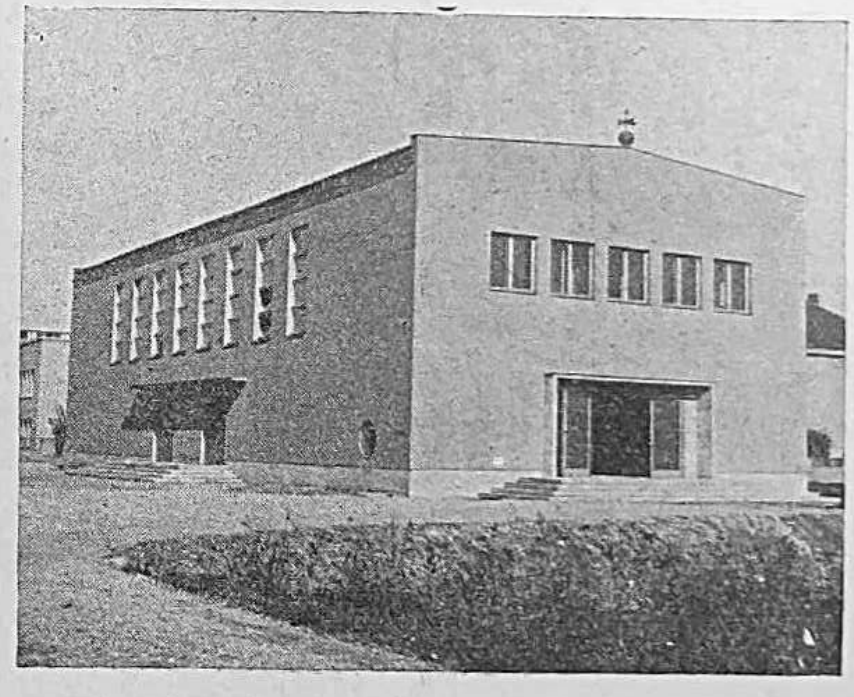

Privremena crkva sv. Josipa izvana.

od kraja Okićke ulice na sjever na Zagorsku ulicu kod Meršićeve ulice; na sjeveru: Zagorska ulica od Meršićeve do Vodovodne ulice te državna željeznička pruga od Vodovodne ulice do Savske ceste.

Unutar ovih granica imade danas 95 ulica a broj duša iznosi najmanje oko 15.000. To je naj-

veća od svih novoosnovanih župa u Zagrebu. Župljani su najvećim dijelom radnici, a imade i dosta srednjeg staleža.

Dne 20. lipnja 1937 blagoslovio je preuzv. g. nadbiskup-koadjutor dr. A. Stepinac novu crkvu. Bila je to velebna svečanost. Značajno je, da je ta svečanost pala upravo u vrijeme, kada je hrvatski narod slavio 250. godišnjicu, otkako je hrvatski sabor u Zagrebu izabrao sv. Josipa zaštitnikom hrvatskog naroda i hrvatskog kraljevstva. Najprije je blagoslovljeno zvono od 100 kg, što ga je crkvi darovala obitelj Lovre Čorko, a zatim je slijedio blagoslov same crkve, u kojoj je preuzv. g. nadbiskup koadjutor odslužio prvu sv. Misu i održao prvu propovijed nebrojenom mnoštvu sabranog naroda i brojnim predstavnicima kat. društava. Time je župa bila otvorena.

Nova je crkva premda privremena i u obliku dvorane vrlo ukusna i solidna građevina. U nju stane oko 1000 ljudi. Uz crkvu su pod istim krovom i prostorije za župni ured, stan za župnika, stan za zvonara, sakristija, dvorana za društva za 100 osoba i 2 podruma. Kad se jednom izgradi velika crkva, ova bi zgrada postala katolički dom za sav organizacijski život župe. Uz buduću definitivnu crkvu, u koju bi stalo oko 2000 ljudi, imao bi se izgraditi i župni dvor i jedan samostan, koji bi djelovao kao pomoćna stanica župe. — Zgrada je stajala 935.000 dinara. Graditeljske radnje, koje je izveo ing. Josip Čorko Din. 514.582, a razne obrtničke radnje 420.805. Odakle je to podmireno?

Župa sv. Blaža pripomogla je sa 200.000 dinara, preuzv. g. nadbiskup dr. A. Stepinac dao je do sada 250.000 dinara u novcu, 164.000 otplatit će graditelju u crkvenom zemljištu. Ostalo je sabrao Odbor za gradnju crkve. Osim ovih troškova bilo

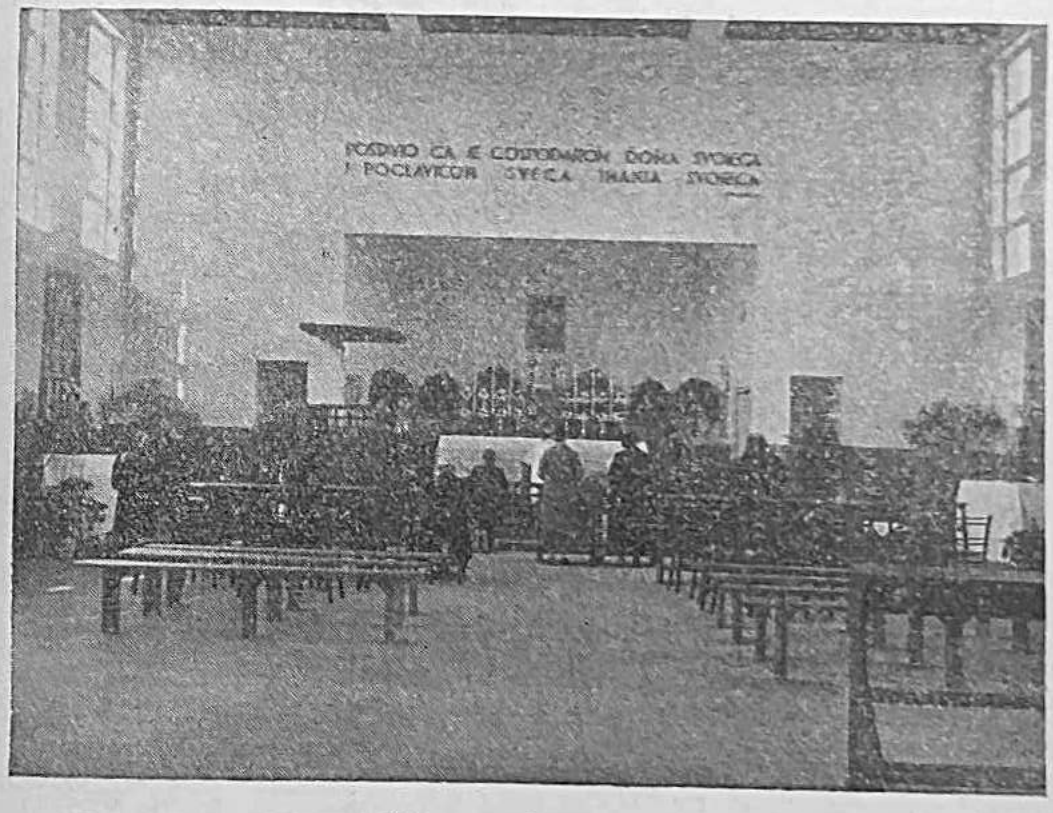

Unutrašnjost crkve sv. Josipa.

je znatnih izdataka za uzdržavanje službe Božje, za propagandu, a napose za nabavu predmeta za unutarnje uređenje crkve i crkveno ruho. Odbor za gradnju crkve sabrao je od početka akcije nešto više od 500.000 dinara. Nova je crkva do da-

nas iznutra vrlo lijepo uređena te imade sve, što treba za redovitu službu Božju. Osim velikog žrtvenika sv. Josipa imade još 2 pobočna oltara: Presv. Srca Isusova i Prečistog Srca Marijina. Već na početku prve korizme dobila je crkva na poklon križni put. Isto tako darovane su i 3 ispovijedaonice. U najskorije vrijeme nabavit će se male orgulje. U predvorju crkve je oltarić sv. Antuna.

Vjerski život župe. S otvorenjem župe započeo je redoviti vjerski život župe, koji se, hvala Bogu, lijepo razvija. Sada istom uviđaju župljani, kako su sretni, što imadu tako blizu crkvu. Na radne dane redovito su dvije sv. Mise: u 6½ i 7 sati, a na nedjelje i blagdane četiri Mise: u 7, 8, 9 i u 10 sati (pjevana). Večernica je nedjeljom i blagdanom te subotom i uoči svakog blagdana i to u zimsko doba u 6½, a u ljetno u 7 sati. Propovijeda se kod Misa u 7 i 10 sati i kod večernice. I na radne dane dolazi u crkvu lijepi broj vjernika, a na nedjelje i blagdane je kod svake sv. Mise crkva dupkom puna. U prošloj godini iznosio je broj sv. Pričesti 25.010. — Da bude što ljepše pjevanje u crkvi, osnovan je još u srpnju 1937. mješoviti »Pjevački zbor župe sv. Josipa«, koji vodi kao zborovođa g. Ivan Mlinarić, a svira g. Ivo Degrel. Kod Mise u 7 sati pjeva još uvijek zbor djevojaka »Doma Božje Providnosti«, a svira časna sestra Helma. Kod školskih Misa u 8 i 9 sati vrlo lijepo pjevaju školska djeca.

U župi su se udomaćile neke lijepe i savremene pobožnosti: štovanje presv. Srca Isusova napose prigodom prvoga petka; svibanjska pobožnost; pobožnost sv. krunice; Križni put za vrijeme korizme, a dakako da se napose promiče štovanje sv. Josipa, osobito u mjesecu ožujku i prigodom blagdana sv. Josipa.

Tko samo malo pobliže promatra prilike u župi, može lako zapaziti napredak već od osnutka župe do sada. Mnogi, koji su prije tek par puta na godinu polazili u crkvu, sada polaze redovito, jer im je crkva blizu. Tko dode nedjeljom na Trešnjevku i promatra ljude, kako pune crkvu kod svake sv. Mise, ne bi vjerovao, da je na Trešnjevki, koju su proglasili 95% komunističkom.

Katolička akcija u župi. Oko pridizanja vjerskog života župe sv. Josipa igra važnu ulogu Kat. akcija. Do sada je provedena organizacija već svih staleža. Djeca su organizirana u Društvu Malih junakinja (djevojčice) i Malih križara (dječaci). Za učenice postoji Društvo katol. učenica i Đačko križarsko bratstvo. Radna omladina djeluje u društvu Križara, u Kromki i Kromu. Kruna tih ogranizacija jesu društva Hrvatskih kat. žena i Hrv. kat. muževa. Neobično je zaslužna za ovaj rad gđa Marija Mlinarić, koja ne samo da kao predsjednica Hrv. kat. žena vodi ovo društvo nego je osnovala i vodi društvo Mladih junakinja, a na njezin poticaj osnovano je i društvo katol. učenica. Osjeća se tek pomanjkanje društvenih prostorija i dvorane za priredbe.

To bi bio u kratkim crtama prikazan osnutak i dosadanji razvoj župe sv. Josipa. Imade dakako i dosta poteškoća i nerješenih problema. Na velikoj ovoj župi trebala bi već sada uz župnika barem dva kapelana, ali nema svećenika, a nema još ni župnoga dvora, gdje bi mogli stanovati. Da se ipak može udovoljiti vjerskim potrebama vjernika, imade župnik zahvaliti nekim požrtvovnim svećenicima, koji pomažu župniku u radu u crkvi i u društvima, a to je u prvom redu veleuč. g. dr. Josip Lach, vlč. g. Josip Salač, pa vjeroučitelji gg. Josip Zlatolas i Milutin Juranić. Veliku uslugu učinio je župi red konventualaca na Sv. Duhu, koji je davao župi do sada kapelana, a i vlč. oci Salezijanci, koji uvijek rado priteknu u pomoć.

Najveći pak problem jest definitivna velika, lijepa crkva sv. Josipa, jer je ova privremena već sada premalena.

No nova župa ide hvala Bogu naprijed i nada se, iskusivši već do sada očitu pomoć svoga moćnoga Patrona, da će i ove teškoće vremenom sretno riješiti i uz vjersku obnovu jednom dočekati i izgradnju velebnog hrama sv. Josipa na Trešnjevki.

I. Gašpert.

ŽUPA MARIJE POMOĆNICE.

Knežija.

Godine 1929. darovala je mil. gospođa Marija Valenčić ud. Veble jedan dio svog zemljišta duhovnim sinovima sv. Iv. Boska u sadašnjoj Omiškoj ulici, da sagrade kapelicu ili crkvu za okolišni narod. Salezijanci su odmah započeli s gradnjom i u Omladinskom domu, koji služi kao sklonište za siromašnu mladež, osobito onu, koja je ugrožena od ulice, ili onu, kojoj su roditelji zaposleni u tvornicama, podigli lijepu kapelicu posvećenu Mariji Pomoćnici. Cijela Knežija, Horvati i Trešnjevka bile su kao odcijepljene od svoje župe sv. Blaža. Narodu je bilo daleko ići u crkvu sv Misi i ostalim vjerskim obredima. Pa i pastorizacija bila je otešćana. Salezijanci su s dozvolom preč. g. župnika Vladimira Kerdića rado priskočili u pomoć, osobito u slučajevima teških bolesnika, koji su trebali duhovnu pomoć — a župa im je bila tako daleko. Knežija, Horvati i Trešnjevka privikla se na Salezijance. Oni se nijesu bavili samo okupljanjem mladeži nego su osnovali i Nadbratovštinu Marije Pomoćnice, kojoj je svrha da članstvo skrbi za svećenički podmladak, osobito salezijanski; utemeljili su Salezijansko suradništvo, kojemu je cilj da svojim molitvama i sred-

stvima pomažu salezijanska nastojanja i rad; Udruženju katoličkih muževa sv. Ivana Boska je zadaća, da svojim primjerom oduševi i ostale muževe za lijepi kršćanski život. Osobito su razvijene katoličke omladinske organizacije: za velike postoji Mladenački otsjek, koji imadu i svoju sekciju »Odgojni sportski klub Mladost«. Svaki petak imadu prije sastanka pouku o vjeri ili koje predavanje. Pripravnici za »Mladenački otsjek« su mladići do 16 godine. Osobito uspješno radi katolička Omladinska Akcija, koja imade malo članova, ali vatrenih i oduševljenih za svetu stvar.

Težnja naroda je bila, da dobije svoju vlastitu župnu crkvu. Nekoliko deputacija je molilo preuzv. gosp. † Antuna Bauera, da osnuje jednu župu, da bude vjernicima bliže u župnu crkvu. God. 1934/35. išlo se je za time, da se osnuje župa svetog Nikole. U kapelici Majke Božje bez grijeha Začete započeo je župnu akciju preč. g. Dr. Mijo Selec. Godine 1937. i to 1. ožujka predao je preuzv. g. Dr. Antun Bauer župu pod nazivom Marije Pomoćnice Salezijancima. Do naziva župe je došlo već radi toga, što Salezijanci imadu svoj Omladinski dom i kapelicu posvećenu Mariji Pomoćnici, glavnoj zaštitnici Salezijanske družbe i jer žele baš na Knežiji sagraditi Njoj velebno svetište. Granice župe Marije Pomoćnice su slijedeće, kako se može iz dekreta preuzvišenog gosp. nadbiskupa pod br. 1668 od 29. siječnja 1937. razabrati: Na sjeveru Savski Kuti do Savske ceste, Nova Cesta, Zadarska ulica (granica ide uvijek sredinom ceste),

Vurovčica, Ljubljanički put prema granici župe Vrapče. Na zapadu: granica župe Vrapče do rijeke Save. Na jugu: rijeka Sava. Na istoku linija od rijeke Save na Cvjetnu cestu do Savskih Kuta (t. j. granice župe sv. Terezije).

Župa je inkorporirana družbi Salezijanaca rješenjem Svete Kongregacije Koncila od 29. ožujka 1938. broj 1737, kojim Sveta Kongregacija Koncila dozvoljava da se nova župa Bl. Dj. Pomoćnice u Zagrebu povjeri Družbi Salezijanaca ad nutum Sanctae Sedis.

Župa Marije Pomoćnice imade dva kapelana i to: vlč. g. Radmana Srećka i vlč. g. Mihelića Silvestra.

Vjerski život u župi: Iste vjerske organizacije, koje su uveli Salezijanci prije osnutka župe rade sada i u župi. Kreiranjem novih okolišnih župa — osobito župe sv. Josipa, upisalo se prijašnjih članova naših Udruženja u novo osnovanu župu, što je i sasvim prirodno i pravo po izreci sv. Iv. Boska, kada je govorio svome suradništvu: »Ništa u biskupiji bez biskupa — a opet ništa u župi bez župnika«. — Za vrijeme od osnutka župe osnovana je Marijina kongregacija za okolišne djevojke pod nazivom »Kongregacija Marije Pomoćnice« i pod zaštitom sv. Terezije od Maloga Isusa.

Svake nedjelje i blagdana služe se 4 sv. Mise i to: u 6 sati s propovjedu; u ½8 za pitomce zavoda; u ½9 za omladince s propovjedu; u 10 sati Asperges, propovijed i pjevana sv. Misa. U radne

dane služi se u crkvi Marije Pomoćnice sedam sv. Misa i to: u ½6, 6, ½7, 7, 8 (ostale dvije sv. Mise u privatnoj kućnoj kapelici sv. Josipa. Kod sv. Misa u 6, ½7 i 8 imadu vjernici priliku za sv. Ispovijed).

U nedjelju poslije podne je u 3 sata blagoslov s Presvetim Otajstvom za omladinu, a u 5 — eventualno u ljeti u 7 sati na večer — pouka u kršćanskom nauku i Blagoslov za narod. U radne dane imadu oko 6 sati omladinci večernje molitve, a pitomci zavoda u ½8 Blagoslov, kojemu mogu i ostali vjernici prisustvovati.

Od otvorenja župe t. j. od 1. III. 1937. pa sve do 1. V. 1939. podijelilo se 69.280 sv. Pričesti; otslužilo se je 6.100 sv. Misa; održalo se je 574 propovijedi.

Pred crkvom raspačalo se je u mnogo primjeraka: Kat. dnevnika i Tjednika »Hrv. Straža«, Sv. Pisma, ... itd.

Od osnutka župe pa sve do danas rodilo se 240 djece; vjenčalo se 123; umrlo ih je 107. Zadnju utjehu na samrti dobilo je 95 bolesnika.

U zavodskoj dvorani održani su razni sastanci i davali se razni igrokazi za pouku i razonodu vjernicima: Akademija je bilo 19, pretstava 80, predavanja 178; osim toga imadu sva udruženja svoje redovite sastanke svaki mjesec.

Župnik, koji imade veliku pomoć u svojoj braći Salezijancima, mora da zahvali i njihovom marljivom i nesebičnom radu, osobito u školama, gdje su namješteni kao vjeroučitelji.

Od velike bi potrebe bilo, da se u Gornjem i donjem Jarunu, kao i u Jarunu Bereku na vjerskom i prosvjetnom polju nešto učini. Svi ti krajevi spadaju u župu Marije Pomoćnice, ali ipak im je daleko do crkve. U tim mjestima šire se razne pogubnosne ideje pošto selo u blizini grada truje okolina, koja se ne može pribrojiti ni seljaštvu ni građanstvu. Preuzvišeni naš natpastir, koji je pohodio i taj dio župe, obećao je, da će se nakon završene regulacije i parcelacije pojedinih zemljišta u Jarunu pobrinuti te se može i tamo podići ogranak omladinskog doma s lijepom kapelicom.

Dragutin Brumec.

ŽUPA BL. MARKA KRIŽEVČANINA.

Selska cesta.

Kako je poznato, kad su započele pripreme oko osnivanja novih zagrebačkih župa, za Trešnjevku je bila predviđena samo župa sv. Josipa. Organizator te župe vlč. I. Gašpert uvidio je, da bi ta nova župa odmah u početku imala blizu 25.000 duša, zato je predložio, da se osnuje još jedna župa. Organizacija te nove župe bila je povjerena Dr. Petroviću, tada prefektu Nadb. Dječačkog Sjemeništa u Zagrebu.

1. Nova župa, kojoj je zaštitnik hrvatski blaženik Marko Križevčanin, stere se na zapad od župe sv. Josipa i to od Nehajske i Okićke ulice, prelazi među grada Zagreba i zahvaća t. zv. Ljubljanicu i Drvinje, koja je pripala općini Vrapče, a sada pripada novoosnovanoj općini Kustošija. Na sjeveru župa graniči sa župom sv. Antuna i granica je Zagorska ulica, a na jugu župa graniči sa župom Marije Pomoćnice i granica je Zadarska i Drniška ulica. Te su granice povučene u sporazumu Nadb. duhovnog stola, Banske uprave i Gradskog poglavarstva zagrebačkog u proljeće godine 1936. Nakon više od 2 godine rada i pripremanja, svečano je otvorio preuzv. tada još nadbiskup koadjutor Dr. A. Stepinac župu bl.

Marka Križevčanina 7. XI. 1937., ali je župa službeno radila već od 1. XI. 1937.

Ljudi su želili, da se što prije otvori župa i sazida crkva, jer su oni od svih postojećih crkava bili dosta daleko. Ta želja ljudi naročito je iskočila i javno se manifestirala g. 1934., kada su u gradu Zagrebu održavane misije, pa je župa sv. Blaža organizirala misije i na Trešnjevki u »Pučkom domu« na Selskoj cesti. Ljudi su u tolikom broju došli slušati misionara, da je misionar morao slijedeći dan govoriti na stubištu »Pučkog doma«, a velika masa ljudi napunila je Selsku cestu pred domom. Tom zgodom tražili su ljudi barem jednu sv. misu svake nedjelje od župnika sv. Blaža. Preč. Kerdić je u dogovoru sa župnikom sv. Antuna udovoljio molbi svojih župljana, pa je iza tih misija uvedena nedjeljna sv. misa u »Pučkom domu« u 7½ sati ujutro. Budući, da se je tada župa sv. Blaža prostirala do Selske ceste, a od Selske ceste na zapad bila je župa sv. Antuna, to je svake nedjelje dolazio drugi svećenik, da služi na Trešnjevki sv. misu. Jedne nedjelje iz župe sv. Blaža, a druge iz župe sv. Antuna. Da se je želji župljana moglo izići ususret, pomogao je mnogo tadanji gradski zastupnik g. Vladimir Andrašević, ravnatelj Prve Hrv. Štedionice u Zagrebu. Njegovim zauzimanjem općina grada Zagreba uzidala je u dvorani »Pučkog doma« oltar, na kojem se još i danas služi sv. misa.

Za Uskrs 1935 godine uvedena je i druga sv. misa i prvi puta na Trešnjevki se je obavio bla-

goslov jela. U jesen iste godine uvedena je i treća sv. misa, tako da se danas svake nedjelje i blagdana služe po tri sv. mise, koje su sve vrlo dobro posjećene. Prva svečana proslava patrona župe bl. Marka Križevčanina obavljena je svečano na sam blagdan bl. Marka Križevčanina 7. IX. 1935. u velikom dvorištu gradskih kuća na Selskoj cesti. Tihu sv. misu služio je preuzv. nadbiskup Dr. Ante Bauer, kojemu je bio priređen svečani doček, a propovijedao je sveuč. profesor Dr. Stjepan Bakšić. Na tu prvu proslavu skupilo se mnogo naroda, a budući da je prije sv. mise obavio sam preuzv. nadbiskup i blagoslov zastava Kat. Akcije, došla su i društva Kat. Akcije pod svojim zastavama na tu proslavu. U župi sam našao društvo Križara i Križarica, a osnovao još i društva Kat. muževa i žena.

2. Čim sam preuzeo organizaciju župe, osnovao sam najprije odbor za gradnju crkve. Odboru je bilo odmah jasno, da se na samoj Trešnjevki ne će moći skupiti toliki novac, da bi se s tim novcem mogla podići crkva i to s ovih razloga:

Prvo, već je vladala velika besposlica i kriza, a Trešnjevka je u velikoj većini nastanjena od radnika i obrtnika, koji su bili i još su danas bez posla.

Drugo, počelo se je skupljati u Zagrebu za nove župe, a teret davanja milodara pada uvijek na iste ljude.

Treće, po Zagrebu se skuplja toliko, da već to skupljanje ljude ozlovoljuje.

Četvrto, komunisti su izdali letake, gdje su agitirali, da se ne daju novci za crkve, nego da se radije zidaju bolnice, pa su mnogi i dobronamjerni ljudi toj agitaciji podlegli.

Preuzvišeni nadbiskup je shvatio sve te poteškoće i odlučio pribaviti nužna sredstva za gradnju crkve. Stvar je već toliko napredovala, da se nadam, da ćemo s gradnjom u skoro vrijeme započeti. Nova crkva, ispod nje dvorana i župni dvor bit će sazidana na Selskoj cesti uz današnju g. 1930. novo sazidanu Pučku školu, dok je s druge strane predviđena izgradnja srednje škole. Sve će to biti građeno na zemljištu prebende sv. Križa, koja je određena za gradnju novih crkava i osnivanje novih župa. Regulacioni plan za taj dio grada već je gotov i od grada odobren.

3. Trešnjevka je dio Zagreba, koji je nastao tek iza rata. Kuće su građene bez regulacionog plana, zato su ulice vrlo uske. Mali ljudi s malo uštedenog novca kupovali su male parcele, na kojoj je izgradio kućicu sa sobom i kuhinjom. Tek Ozaljska ulica i čitavo t. zv. naselje Pongračevo ima bolje kuće s nekim komforom. Ljudi su se na Trešnjevku selili iz svih krajeva naše domovine. Tu ima Zagoraca, Prigoraca, Ličana, Ličana, Dalmatinaca, Slavonaca, Bosanaca. Ima slučajeva, da je Ličanin došao na Trešnjevku sa svojom kućom iz Like. Kuću, koja je drvena, tamo je rastavio, a na Trešnjevki ju je sastavio i tu sada živi. Među tim ljudima imade mnogo zdravoga konzervativizma, ali mladi počeli su se gubiti u ovom me-

težu. Gotovo sva Trešnjevka pristaše su hrvatskog seljačkog pokreta i mnogo omladine, a i zrelih muževa i žena aktivno sudjeluje na tom pokretu. Ali jedan znatan dio omladine komunistički je orijentiran i ako nije organiziran. Organizirani komunisti truju svojom mržnjom omladinu, a zavode je pjesmom, glazbom i plesom. Mržnja na svećenika kod njih je tako velika, da su neki izjavili, da bi volili na Trešnjevki uzdržavati žandare nego li svećenika. Na Trešnjevki, a osobito u mojoj župi bujan je društveni život. U »Pučkom domu« smještena su mnoga društva. Vatrogasno društvo, zadruga »Samopomoć«, pjevačko društvo »Trešnjevka«, Hrvatska grana I. i II., Trešnjevačka glazba, Hrvatski skauti, sada novoosnovano mandolinističko društvo.

U toj župi sve vrije, različne se ideje ukrštavaju i međusobno bore, i ako na površini izgleda sve mirno i tiho. U takoj okolini društva Katol. Akcije teško napreduju. Zapreke u glavnom jesu ove: Vjerska indiferentnost, veliko vjersko neznanje, komunističko podzemno rovarenje. U školi se dogodi, da se djeca kateheti ispričavaju, da ne mogu doći na sv. misu u nedjelju, jer im otac brani ići na sv. misu. Ili kateheta tumači, a dijete mu se u lice smije. Kada pita za razlog, odgovori mu dijete, da sve ovo, što on govori nije istina, jer mu je to tako rekao njegov otac. Svećenika gleda s nepovjerenjem, ako mu se pokuša približiti, nepovjerljiv je, jer misli, da je došao da od njega traži neki materijalni doprinos.

4. S druge strane imade i mnogo utješljivih pojava. Ima još familija, gdje se glasno na večer moli čitava obitelj, ima vrlo pobožnih i požrtvovnih muževa i žena, koji su dobri vjernici i odani crkvi. Pomoću njih držimo organizacije Mladih Junakinja, Kat. Muževa i Žena. Pomoću njih karitativno radimo. Na žalost uslijed pomanjkanja prostorija ne možemo razviti onakav rad, kakav bi to prilike u kojima živimo zahtijevale. Još nam nije uspjelo okupiti u društva ni sve one, koji su odani Crkvi. Mnogi od njih živu svojim posebnim životom, zatvoreni u obitelji i ništa ih ne može maknuti, da bi aktivno pomogli župniku u borbi protiv zla.

Župa ima oko 8.000 duša. Prostorije za stan i kancelariju dala je zagrebačka gradska općina još za vrijeme načelnikovanja R. Erbera. U župi su dvije škole: Osnovna muška škola i osnovna ženska škola. Osim toga nalazi se gradsko sklonište, u kojoj se skupljaju djeca siromašnih roditelja. Djeca pod nadzorom učiteljica čitav dan su u skloništu gdje dobiju i jesti, osim zajutarka i večere. U župi nalazi se i gradska ubožnica, koju vode časne sestre sv. Vinka. Te sestre preuzele su i brigu za crkvu, pa i pjevanje pod svečanom sv. misom svake nedjelje i blagdana.

Velika je poteškoća i pravi se rad ne može ni započeti, dok ne bude sagrađena crkva. Taj čas, da se počne graditi, svi s nestrpljivošću očekujemo i onda će i ova župa uz pomoć Božju snažno pokročiti naprijed.

Dr. Milan Petrović.

KAZALO.

	Strana
Predgovor	5
Osnivanje novih župa	7
Župa sv. Jeronima	13
Župa sv. Obitelji	21
Župa Krista Kralja	31
Župa sv. Terezije	50
Župa sv. Josipa	56
Župa Marije Pomoćnice	69
Župa bl. Marka Križevčanina	74